moabit hapishanesi notları

erich honecker

AVRUPA VE TÜRKİYE'DE
YAZIN

Avrupa
Kasseler Strasse 1a, 60486 Frankfurt am Main, Germany
Telefon / Fax (069) 70 75 714

Türkiye
Yeni Dünya Plak ve Yayınları
Başmusahip Sokak, Tan Apt. No.10/6
34410 Cağaloğlu/İstanbul
Telefon (212) 522 37 56

Çeviri
İrfan Cüre

Kapak Düzeni
Graphic's
Gökhan Çizer

Baskı
İstanbul, 1995
Dilek Ofset, Telefon (212) 526 31 11

Moabit Hapishanesi Notları

Erich Honecker

Avrupa ve Türkiye'de
YAZIN DERGİSİ YAYINLARI

İÇİNDEKİLER

Sunuş 7
Kısaltmalar 13
Önsöz 15
Bir Dost Kayboldu 19
Yıl 1989 29
Öç Kampanyası 43
Kohl ve Bonn'la Görüşmeler 51
Barış İçinde Bir Arada Yaşama Üzerine 57
ADC Üzerine 61
ADC'nin Kuruluşundaki Başarılar ve Yıkılışı 75
Almanya'da Bugünkü Durum 81
Sonsöz 93

SUNUŞ

İrfan CÜRE

Erich Honecker 25 Ağustos 1912'de Saarland Eyaletindeki Neunkirchen'de bir maden işçisinin oğlu olarak dünyaya geldi. İlkokuldan sonra 1928/29 yıllarında inşaat kalfalığı (bina çatı kaplama ve aktarmacılığı) eğitimi gördü.

1926'da ondört yaşındayken Alman Komünist Gençler Birliği'ne katıldı. 1929 Yılında da Alman Komünist Partisine üye oldu. 1930/31 yıllarında Moskova'daki uluslararası Lenin Okulunda politik eğitim gördü.

1933'de Hitler'in iktidara gelmesinden sonra, nazizme karşı gençlik içinde illegal faaliyetin başlıca örgütleyicilerinden biri oldu. 1935'de Gestapo tarafından tutuklandı. On yıl ağır hapis cezasına çarptırıldı.

1945'de Sovyet Kızıl Ordusu tarafından kurtarıldı.

1945/46'da Alman Komünist Partisi Merkez Komitesi Gençlik Sekreteri; 1946-55 yıllarında da FDJ (özgür Alman Gençliği) Başkanı olarak görev yaptı. Bu görevden ayrıldıktan sonra 1955/56'da Moskova'da Parti Yüksek Okulunda eğitim gördü. 1958'den 1989'da partiden ihraç edilinceye kadar Politbüro üye-

siydi. 1971'de Parti 1. Sekreteri ve Ulusal Savunma Konseyi Başkanı, 1976'da Partinin Genel Sekreteri ve Alman Demokratik Cumhuriyeti Devlet Konseysi Başkanı oldu. 18 Ekim 1989'da Partideki ve devletteki bütün görevlerinden azledildi. 3 Aralık 1989'da ise Partiden ihraç edildi. 29/30 Ocak 1990'da gözaltına alındı. Ama Berlin Mahkemesi tutuklama talebini reddedince serbest bırakıldı. Berlin'de yatmakta olduğu Sovyet Askeri Hastanesinden özel bir uçakla Moskova'ya götürüldü. Sovyetler Birliği'nde Yeltzin'in iktidara gelmesiyle Federal Almanya Honecker'i yargılamak üzere geri istedi. Erich Honecker ve eşi eski ADC Kültür Bakanı Margot Honecker Şili Elçiliğine sığındı. Ancak Yeltzin yönetimi ülkeyi terketmesine izin vermedi. Sonunda Almanya'ya iade edildi. Berlin'de Nazi döneminde de yattığı Moabit Hapişhanesinde 13 Ocak 1993 tarihine kadar 169 gün tutuklu kaldı. Sağlık nedeniyle serbest bırakılan Honecker, kızının yaşadığı Şili'ye gitti. Hapishanede tuttuğu elyazması notlarını, eşi daktiloya geçti. Her bir sayfası Honecker tarafından kontrol edilip imzalandıktan sonra yayımlanmak üzere 1994 ilkbaharında Almanya'ya gönderildi. Erich Honecker 29 Mayıs 1994'te Şili'de öldü.

***

İkinci Dünya Savaşı Sovyetler Birliği ve Batı Müttefik Devletlerinin (ABD, İngiltere, Fransa) zaferiyle 8 Mayıs 1945'te sona erdiğinde, Almanya bu dört galip devlet tarafından işgal edildi. Temmuz-Ağustos 1945'te Postdam'da yapılan görüşmelerde galip devletler Almanya'nın silahsızlandırılması, nazizmden arındırılması, demokratikleştirilmesi ve savaş tazminatı olarak sanayisinin sökülüp alınmasında anlaştılar. Ancak Almanya'nın geleceği konusunda ortaklaşa bir sonuca varmaları mümkün olmadı. Batılı Müttefiklerin denetimindeki Batı Almanya'da 8 Mayıs 1949'da Al-

manya Federal Cumhuriyeti; Sovyetler Birliği denetimindeki Doğu Almanya'da ise 7 Ekim 1949'da Alman Demokratik Cumhuriyeti kuruldu. ADC sınırları içinde kalan Berlin kenti ikiye bölündü.

Batı Almanya Marshall planı çerçevesinde yeniden kapitalist dünyada güçlü bir sanayi ülkesi olarak yerini alırken, ADC de Sovyetler Birliği ile sıkı işbirliği içinde "Doğu Bloku" içinde Çekoslovakya'nın yanısıra en gelişkin sanayi ülkesi haline geldi.

1946'da Alman Komünist Partisi ile Sosyal Demokrat Partinin birleşmesinden meydana gelen SED (Sosyalist Birlik Partisi) ADC'nin 40 yıllık tarihini belirledi.

Sovyetler Birliği'nin ve sosyalizmin faşizme karşı zaferinin ve savaş sonrası gelişmelerin bir ürünü olarak ortaya çıkan Alman Demokratik Cumhuriyeti, tıpkı doğadaki başka eyler gibi varlık nedeni ortadan kalkınca yıkıldı. Doğu ile Batı Berlin'i ya da bir başka ifadeyle Batı ile "reel sosyalist" Doğu'yu birbirinden ayıran Berlin Duvarının yıkılışı, bir tarihsel dönemin kapanışının, sosyalizmin çöküşünün de sembolü oldu.

***

Sosyalizmin çökmüş olmadığı, gerçekte yıkılıp gidenin bürokratik rejimler, sosyal-emperyalizm, devlet kapitalizmi, revizyonist diktatörlükler vb. olduğu söylenebilir, söyleniyor da. öyle ya da böyle: Dünya sosyalizm adına bir başka sosyalizm tanımadığı için, çöküşten sonra ortaya çıkan manzara sosyalist cenahtan hiç kimseyi haklı çıkarmıyor. Genel bir yıkım ve çöküş içinde alacağımız bir şey olmadıktan sonra, haklı çıksak ne olur?

Çöküşle birlikte tanımlamakta ve tanımakta zorluk çekilen bir bir yıkıntıyla yüzyüze gelindi. Gerek dünyada gerekse Türkiye'de dünün birçok "komünisti"

değişen dünyayla birlikte değiştiler. Kitlesel olarak genel olarak siyasetten özel olarak sosyalizmden kaçış günün modası oldu. Yılarca Alman Demokratik Cumhuriyeti'nin Leipzig kentinden Türkiye'ye seslenen ve bir anlamda Honecker'le kader birliği yapmış olan "Bizim Radyo- TKP'nin Sesi"nin baş aktörleri ise piyasa ekonomisi ve kapitalizmin faziletlerini keşfederek, işadamlarına danışmanlık yapmaya soyundular. Bunlardan hala sosyalizmde bir biçimde ısrar edenlerin bir kısmı, yıkılan ve çöküp gidenle ortaklık ve benzerlikleri olmadığını ispat etmenin telaşına düşerken, çoğunluğu da işi susuş kumkumasına getirmeye çalışıyor. "Bir kahvenin kırk yıl hatırı var" denir. Politikanın hatır gönül işi olmadığı bilinir, ama Honecker karşısında gösterilen bu denli büyük vefasızlık sanırım politikaya da uymaz.

Honecker'in elinizde tuttuğunuz bu kitabının yayınlandığını duya duymaz, onu Türkçeye çevirmeye karar verdim. Honecker'e ve onun çizgisine kişi olarak bir vefa borcum olduğunu düşünmüyorum. Geçmişte "orta yolcu" ya da bu çizginin nitelemesiyle "anti-Sovyetçi" denilen bir politik hareketin içinde yer almış biri olarak, beni bu kitabı çevirmeye iten nedeni kısaca belirtmek gereğini duyuyorum.

Doğu Avrupa'da sosyalist rejimler ve Berlin Duvarı yıkılırken, derin bir üzüntünün beni sardığını anımsıyorum. Nihayetinde özetle "sosyalizm böyle olmaz" diye eleştirdiğim(iz) rejimler yıkılıyordu. Ama yıkılan sadece sosyalizmin kötü modelleri değildi; ister öyle düşünmüş olalım isterse olmayalım, aynı zamanda bir ortak tarih yıkılıyordu. Yanlış ve bozuk olanın düzeltilmesinin imkanları yıkılıyordu. Ve bu yıkımdan kazançlı çıkanlar, o ülkelerin halkları değil, Batının uluslararası emperyalist tekelleriydi. Nitekim bunun böyle olduğunu daha beş yıl geçmeden herkes görmeye

başladı bile. Orada yıkılan sadece Honecker değildi; geçmişte sosyalizm adına hangi çizgiyi izlemiş olursa olsun her biri bir Honecker olanlardı yıkılan. Yani bizlerdik.

İkinci bir neden ise, yazmış olduklarının değeri ne olursa olsun, eğer sosyalizm tarihin küçük bir dipnotu olarak kalmayacaksa, tarihsel bir belgeydi. Bu anlamda onun Türkçeye kazandırılması benim için tartışılmaz bir görevdi.

İşte bu düşünceler içindeyken, Engin Erkiner'le Hamburg'da karşılaştım. Ona bunları anlatırken, o da benzeri kaygılar içinde kitabın telif hakkını çoktan aldığını anlattı. Böylece bu kitabın gönüllü çevirmenliğini üstlendim.

***

Edition Ost yayınevi tarafından Haziran 1994'te basılan kitap, üç bölümden oluşuyor. Birinci bölüm Honecker'in Moabit Hapishanesinde yazdığı ve daha sonra Şili'de kontrolünden geçen metin. İkinci bölüm Honecker'le 1991 Yazında yapılan bir röportaj. Üçüncü bölüm ise çeşitli devlet protokollerinden örnekler. Elinizde tuttuğunuz kitap, Honecker'in kaleminden çıkan birinci bölümü içeriyor. 1991'de yapılan röportajda kısaca söylediklerini Moabit Notlarında genişçe açıkladığı için bu bölümü çevirmedik. Her yerde olduğu gibi diplomasinin o ağdalı ve sahte kibarlığını yansıtan devlet protokollerini çevirmeyi ise düşünmedik bile.

Kitabın kilit kavramlarından biri "Wende" sözcüğüdür. Almanca "dönmek" fiilinden geliyor. Bunu kullanıldığı bağlam içinde dönüş, köklü dönüş, dönüş politikası, dönüş zamanı gibi kavramlarla Türkçeleştirdim. Ama 1989/90 yıllarında meydana gelen gelişmeler dolayısıyla çokça kullanılan bu kavramın Almancadaki

anlamı, kullananın olaylar karşısındaki tavrına göre bir anlam kazanıyor. Kapitalizm yanlıları için, sosyalizmin terkedilip kapitalizme dönülmesi iken, ADC'deki Gorbaçov yanlıları ve sosyalist muhalifler için Alman Glasnost ve Perestroikası ya da daha iyi bir sosyalizm için mevcut politikaların değiştirilmesi anlamını taşıyor. Honecker için ise, herhalukarda bir karşı-devrim olarak kapitalizme geri dönüş olduğu açıktır.

Kitapta yer alan dipnotların tümü anlaşılmayı kolaylaştıracağı düşüncesiyle çeviren tarafından yazılmıştır. Honecker neredeyse bütün devlet, parti ve örgüt isimlerini kısaltılmış haliyle yazdığı için, aynısını Türkçe kısaltmalarla çevirdim. Ancak Alman partilerinin kısaltmalarını olduğu gibi bırakarak, kitapta sıkça geçen kısaltmaların bir listesini de ekledim.

İnsanlık tarihi içinde çok büyük bir zamanı kaplamayan ama 20. yüzyıla damgasını basan sosyalizm, elbette baskı ve sömürünün olmadığı, eşitlikçi, özgürlükçü toplum özlemleri varolduğu sürece yaşamaya devam edecek. Gelecek kuşaklar onu nasıl adlandırırlar bilinmez; ama kapitalist sömürü ve eşitsizlik varoldukça, onun alternatifini özleyen ve bunu kurmak için harekete geçip mücadele edecek güçler de olacaktır. O nedenle geleceğin sosyalizme ait olduğuna inanmak ve bu umudu yaşatmak için gereğinden fazla nedenimiz olduğu ise tartışma götürmez.

7 Kasım 1994
Hamburg

KISALTMALAR

ADC	Almanya Demokratik Cumhuriyeti
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
ÇSSC	Çekoslavakya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti
FAC	Federal Almanya Cumhuriyeti
FDJ	Özgür Alman Gençliği
KPD	Almanya Komünist Partisi
MK	Merkez Komitesi
NVA	Yeni Halk Ordusu
SB	Sovyetler Birliği
SBKP	Sovyetler Birliği Komünist Partisi
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
SED	Sosyalist Birlik Partisi
PDS	Demokratik Sosyalizm Partisi

ÖNSÖZ

Belirli olaylar konusundaki görüşlerimi formüle etmek için, henüz çok iyi anımsadığım bazı olayları ve beni derinden uğraştıran bir dizi soruyu notlar halinde yazmam gerektiğini hissediyorum. Bu notların ne olacağı, düşüncelerimi bir gün düzenli bir biçimde kağıda dökmeyi başarıp başaramayacağım belli değil. Bu satırları benim gibi bir çok komünistin, sosyaldemokrat ve anti-faşistin daha nazizm döneminden çok iyi tanıdığı ve 1933'de Alman emperyalizminin muhaliflerini bastırmakta özel bir rol oynamış olan Berlin'deki Moabit hapishanesinde yazıyorum.

Bu satırlar bir gün yayınlanacak olursa, tek amacı sosyalizme saldırmak ve kapitalizmin yenilgisini mümkün olduğunca geciktirmek olan sözde tarihten ders çıkartmış olanlar için değil, tarihin analizini ciddiye alanlar içindir.

Hiç kimse bu satırlarda kapitalist sömürü toplumuna, onun ideolojisine ve "ahlâkına" hak veren tek bir kelime bulamayacaktır. Serbest piyasa ekonomisi sayesinde sokağa atılan 20 milyon işsiz buna izin vermeyecektir. Çıkışı olmayan bir durum! Ana hatlarıyla inşaa ettiğimiz ve daha da geliştirmeye çalıştığımız adil bir toplum düzeni olan sosyalizm, sosyalist ADC'nin yıkılmasıyla kaybolup gitti.

Bugün sadece burjuva ve sağcı politikacılarca

dillendirilmekle sınırlı kalmayan iyi para eden kapitalizm övgülerine rağmen, milyonlarca işçi ve memur, bilim adamı ve sanatçı, "piyasa ekonomisi"nin yandaşları ve karşıtları için durumun olağanüstü zor olduğunu hiç kimse ciddiyetle inkar edemez. Geçim sorunu her yerde ve her zaman vardır. Bu şimdi olduğu gibi gidemez ve gitmeyecektir de. Ama işsizlik ve yoksulluğun olmadığı bir dünyayı kapitalizm yaratamaz.

Daha önce bir çok kez yaptığım gibi, görevden ayrılmamdan sonra ADC'de meydana gelen olayların beni derinden sarstığını bir kez daha vurgulamak istiyorum. ADC'nin yıkılması beni çok derinden yaraladı; ama benim ve sayıları hiç de az olmayan militanların, insancıl ve adil biricik toplumsal alternatifin sosyalizm olduğuna ilişkin inançlarını sarsmadı. Kapitalizm varolalı beri komünistler bu dünyanın ezilenlerine dahildir; ama geleceği olmayanlara değil.

Doğu Almanya CDU ve LDPD[1]partileriyle birlikte (bu partilerden çeşitli temsilciler çabucak yeni hükümetlerin koltuklarına atladılar) 40 yıldan daha fazla bir zaman Alman topraklarında sosyalist bir yaşam için yaptıklarımız boşa değildi; gelecekte etkisini gösterecektir. Burada, herkese iş ve toplumsal güvence, ucuz konut, yemekli ve yemeksiz çocuk yuvaları, gençlik kulüpleri ve yüksek düzeyde manevi ve kültürel bir yaşam sunan sosyalist üretim koşullarını düşünüyorum.

Herkes için, işçiler, köylüler, teknik elemanlar, öğretmenler, sanatçılar, kadınlar, gençler ve yaşlılar

[1] CDU: Hristiyan Demokrat Parti ; LDPD·Liberal Demokrat Parti İki Almanya'nın birleşmesinden sonra, bu partilerin yeni Eyalet Hükümetlerinde yer almaları kastediliyor.

için yaşanmaya değer bir perspektifi olan bir toplum gelecektir.

Artık kendi sınırlarına dayanmış ve bugün utanmazca pazar ekonomisi olarak adlandırılan kapitalizmin yıkılışı ve yeni bir topluma geçiş engellenemez. Kaçınılmaz olmayan hata ve eksikler dolayısıyla yaşadığımız yenilgiye ve eşi görülmemiş alçaklıktaki ihanete rağmen, bu bilinç yaşamaya devam ediyor.

Avrupa'da sosyalizmin dağılmasından sonra, tamamen yönünü kaybetmiş ve kaos içinde öyle bir dünya meydana geldi ki, kendini dünya jandarması gören ABD, keyfine göre bugün buraya yarın oraya yağdırdığı bomba ve roketlerle "yeni dünya düzeni"nin çerçevesini çiziyor. Ve bütün dünyada birden bire ortaya çıkan bir sürü sözde Marksist, Marksist teorinin özünü boşaltmak ya da çürütmek için onu "yenilemeye" hala uğraşsalar da, geriye yine şu kalıyor: İnsan toplumunun gelişim yasaları nesneldir. Kapitalist toplumun temel çelişkisi, işin toplumsal niteliği ile mülkiyetin özel karakteri arasındaki çelişki, kapitalizm kendi gelişim seyri içinde o kadar çok değiştirmeye çalışsa da vardır ve tekrar tekrar oluşmaya devam ediyor. Bu çelişki bir kez kaldırılır, artık dünyayı kâr yönetmezse, bireyin insanca bir yaşam sürdürebileceği koşullar yaratılır. O çok sözü edilen insanın kendini gerçekleştirmesi, yüksek teknolojinin gelişimi ve uygulanması dolayısıyla gelecekte insanların %10 ya da 20'sinin bir iş yeri bulmasıyla kesinlikle sağlanamaz. Yeni bir toplum, bütün teknolojik ve diğer koşulları göz önüne alarak, her bir üyesine bir yer, her şeyden önce bir iş yeri bulmalıdır. Kapitalizmin bunu yapamayacağı, bugün her zamankinden çok daha açıktır. Kapitalist toplumun imkanları, kâr uğruna mücadelenin sınırlarının oturduğu yere gelip dayanmıştır. Her zaman olduğu gibi önceden düşünülmesi ve so-

mutça tasarlanması gereken toplumsal bir alternatife, sosyalist bir topluma yol açmak için mücadeleyi gerektiren temel ve zorunlu nedenler de vardır. Bundan dolayıdır ki, anlaşılabilir nedenlerle bir çoklarının 1989'daki "dönüş"ten sonra yaptığının tersine, tarihsel bir bakış açısından olayları, hiç de kötümser değerlendirmiyorum. Toplumsal sorun gelecekte de bütün kapitalist ülkelerde toplumsal çatışmaların özü olmaya devam edecektir.

Güçlerini gerçekleşen "dönüş" için kullanmış olan ve böylelikle iyileştirilmiş bir sosyalizm ve daha iyi bir ADC gerçekleşmesini istemiş olduklarına halen inanan veya öyle sananlar, bugün acı gerçekleri göz önüne almalıdırlar. Ulaşılan nokta bizim için hiç de yeterli değildi. Fakat bütün bu küçük "reformcular", Genel Sekreteri olduğu partiyi, SBKP'ni silahsızlandırma ve SSCB'ni altı yıllık bir zaman diliminde çöküşe götürmeyi beceren "büyük reformcu"yu izleyerek sosyalizmi terketmişlerdir.

ADC'nin, Gorbaçov'un canla başla savunduğu "Avrupa Evi" tapınağında kurban edilmesi, birçoklarınınki gibi benim yaşamımın da en acı veren olayı oldu. Bugün anlaşılabileceği gibi, bu, gelenek ve disiplin yoluyla şekillenmiş ve üstelik orada artık kimse sosyalizmi savunmaya hazır değilken bile sürdürülen Moskova karşısındaki tutum sayesinde mümkün olmuştur. Ve nihayet bu sonuç mümkün olmuştur; çünkü partimizin bir bölümü sosyalizmin bertaraf edilmesinde nesnel olarak etkili olmuştur. Bunların arasında, ADC'nin ilhakına yolu açmak için FAC ile yıllar boyu ilişki sürdürmekle övünen bilinçli hainler de vardır.

BİR DOST KAYBOLDU

Moskova, Washington ve Bonn'da kartların muhtemelen kısmen ortaya konmasından sonra, dünya politikasında köklü değişikliğin arka planını oluşturan sosyalist devletler topluluğunun dağılması çerçevesinde, bu arada ADC'nin de çöküşünün istenmiş olduğuna kuşku yoktur. Bu politika değişikliği, Sovyetler Birliği parti ve devlet önderliği tarafından Perestroika, Glasnost ve (sınıflar ve sınıflar mücadelesine olduğu gibi farklı toplumsal sistemler dolayısıyla nesnel olarak varolan Doğu-Batı karşıtlığına da artık yer tanımayan) "yeni düşünce" kavramlarıyla devreye sokuldu. Dahası: Sovyetler Birliği'ni askeri olarak yoketmekle tehdit eden düşmanları birden dost oldular. Bu dostluk içinde gerçekte bir süre sonra bir dost, yani SSCB kayboldu. Bu hiç de barışçı gerçekleşmedi ve gerçekleşmiyor; aksine bütün dünyada derin bir sarsıntıya neden oldu. Şu gittikçe daha açık hale geliyor ki, dünya arenasındaki büyük değişiklikler, o zamana kadarki politik ve askeri stratejik güç dengelerini bertaraf eden Moskova, Washington ve Bonn arasındaki anlaşmayla mümkün hale geldi.

Moskova'da uzunca bir süre tartışılan ve örneğin J. Kwizinski tarafından çoğu kez kamuoyuna yansıtılan, Honecker'in yerine Perestroika'nın bir adamını, mesela Modrov'u geçirme sorunu, bu işte ikinci derecede

bir rol oynamıştır. Gerici politik çevrelerin çıkarları uğruna bugünkü gibi bir duruma yol açmak için onlarca yıl canla başla uğraşan ABD politikacıları şanslarını iyi kullandılar.

Emperyalizmin önderleri ABD ve FAC ile öteki kapitalist ülkeler tarafından yıllardır açıkça ilan edilen Doğu Avrupa ülkelerinde sistem değişikliği hedefi, SSCB'nin başrolü oynadığı iyi iş gören bir senaryo sayesinde gerçekleşti. Gorbaçov, Yakovlev ve Şevardnadze'nin SBKP 26. Kongresine sunulan politik raporu "sistemin kesin demontajı" olarak ele almış oldukları bugün kabul edilmektedir; oysa eskiden olsa bu kesinlikle inkar edilirdi. SSCB'deki gelişmeleri dikkatle gözleyenler için daha 1987/88'de bu durum bir sır değildi. Yıllar geçtikçe daha bir görülür hale geldi ki, Mart 1985'de Konstantin Çernonko'nun ölümünden sonra, SSCB'nin ölüm saati de başladı. Gorbaçov, Şeverdnadze, Yakovlev ve Yeltzin etrafında SB'de parti ve devlet zirvesine ulaşan yeni önderlik grubu, bugün açıkça kabul edileceği gibi, "sistemi değiştirmek" amacındaydı. Bu amaç için SB'nin müttefiklerini kurban etmeye hazırdılar. Bu yöndeki ilk adımın Sovyet iktidarının kurucusu V.I. Lenin'in adıyla ve sözde ona bağlılıkla gizlenmeye çalışılmış olması gerçeği değiştirmez. Daha 1984 sonbaharında Şeverdnadze ve Gorbaçov Karadeniz kıyısında bir gezinti sırasında - Şeverdnadze hatıralarında böyle yazıyor- "bütün sistemi" değiştirmenin gerekli olduğu konusunda anlaştılar. Bu değişikliğin anahtarı daha 1985'de hazırdı. Bu hem iç hem de dış politika değişikliği sorunlarıyla ilgiliydi. Dış politika alanındaki ilk hamle, SBKP MK aygıtınca hazırlanan bir yönerge taslağının, önderlik tarafından uluslarası politikanın "dünya çapında gözlemlenmesi" yönünde derhal değişikliğe uğratılmasıydı. Pratikte ise bu yönerge, ABD ile sıkı işbirliği yönünde değiştirildi.

Benim karşımda bunu, o güne kadarki "taşlaşmış" dış politikanın değiştirilmesi yönünde kararlı bir adım olarak öven Gorbaçov'un kendisinden başkası değildi. Bu çizginin devamı olarak, Gorbaçov'la Reagan'ın Cenevre'deki buluşmasında, her iki tarafın atom silahlarından arındırılmış bir dünya amacında oldukları konusunda anlaştıklarını ifade eden ünlü açıklama meydana geldi. Kuşkusuz büyük politik anlamı olan bir görev. Bu amaca ulaşmak için doğaldır ki, dünyadaki askeri stratejik dengenin sosyalist SSCB ve emperyalist ABD'nin ellerinde olduğu görmezden gelinemezdi. Bu açıklama Gorbaçov'un hanesine büyük bir başarı olarak yazıldı.Fakat bu niyet açıklamasından ne çıktı? İnsanlık bu amaca biraz daha mı yaklaştı? Dünya jandarması Amerika'da bu yönde bir şeyler mi oldu? "Washington'daki konuşmalar" hakkında Gorbaçov ve Şeverdnadze'nin söyledikleri okunursa, bütün bu gelişmelerin daha "Perestroika'nın şafağında" önceden programlanmış olduğu anlaşılır. SSCB ile müttefikleri arasında 1989/90'da hala geçerli olan antlaşmalar, ABD ve FAC ile yapılan pazarlıklarda artık hiç bir rol oynamıyordu. Sovyet önderliğinin bu iki emperyalist devletle yalnız ve tek başına anlaşması sözkonusuydu. Farklı toplumsal düzenlere sahip devletlerin barış içinde birarada yaşama politikasından toplumsal sistemlerin karşıtlığının artık hiç bir rol oynamadığı genel bir dünya politikasına geçiş, nihayetinde Sovyet dış politikasında ABD planlarıyla uyumlu olarak NATO bölgesinin Oder-Neisse hattına kadar genişletilmesini kabul etmeye götürdü. Üstelik bu, Sovyet önderliğinin 1989 sonbaharında ADC ile görüşmelerinde ADC'ni Avrupa'nın merkezindeki müttefiki olarak nitelemesine rağmen böyle oldu. Gelişmelerin gösterdiği gibi, bu sözler ADC ile SSCB arasındaki ittifakın çıkarları için değil, ADC'nin FAC'ne satış fiyatını yüksek tutmaya

hizmet etsin diye söylenmişti. Şimdi açığa vurulan Amerikan, Sovyet ve Alman gizli servislerinin planları gözönüne alındığında şu konuda hiç kuşku kalmamaktadır: Başkan Bush Reagan'ın izlediği SB'ni silahsızlandırma amacını, SSCB önderliği bu konuda ona el altından yardım ettiği için, politik araçlarla başarıyla gerçekleştirebildi. Dış politikadaki köklü değişikliklerle eş zamanlı olarak, toplumsal-ekonomik gelişimi hızlandıracağı düşünülen önlemler devreye sokuldu. Ama maalesef tersi oldu. Toplumsal ve ekonomik durum iyileşmedi, tersine kötüleşti. Merkezi planlama ve demokratik merkeziyetçiliğin ortadan kaldırılarak işletmelerin özyönetimine geçiş, ekonominin dağılmasına yol açtı. "Perestroika ve Glasnost" kavramları SB yurttaşları için giderek daha büyük ölçülerde kötüleşmenin eşanlamları oldular. "Biz ve tüm dünya için Perestroika ve Glasnost" kitabındaki düşünceler, bugün bilindiği gibi, birçoklarının o zaman algıladıklarından başka bir etkiye sahip oldu. Bu düşünceler SSCB'ni zayıflamaya, toplumda ve devlette düzen ve disiplinin azalmasına ve kapitalizme hiç bir şekilde zarar veremeyecek hale götürdü. Sovyetler Birliğinin çöküşü, emperyalistlere yayılma ve kârlarını azamileştirme konusunda yeni imkanlar açarken, insanlık için güvensizlik, savaşlar, gittikçe artan işsizlik, Doğu'dan Batı'ya bir göç dalgası ve daha bir sürü şey getirdi. Ama bu çöküşün getireceği sonuçları, kendi çapı içinde, bugün bile tam kavrayabilmek mümkün değildir.

SB'de Perestroika'nın sonuçları üzerine yukarda yapılan saptamaları yine de kuşkuyla karşılayanlar, SBKP MK'nin Cumhuriyet, Bölge ve İlçe sekreterleriyle 18 Temmuz 1989'da Merkez Komitesinde yaptığı danışma toplantısı tutanaklarına baksınlar. Orada çeşitli konuşmacılar, sosyalizmi kesin korumak üzere komünistlere ve işçi sınıfına çağrı yapılmasını istediler.

Eski Başbakan Rişkov, parti ve devletin olağanüstü kötü bir durumda bulunduğundan sözetti. Yurtiçinde ve dışında parti ve devlete karşı, halkın güvenini yitirtecek ölçüde görülmemiş suçlamalar yapılmaktaydı. Biriken bir sürü olayın tüm gidişatı, Partinin etkisini fiilen yitirmesiyle bir şeyleri kontrol altında tutmanın artık çok zor olduğunu göstermekteydi. Kamuoyunda, diyordu Rişkov, parti komiteleri ve temel örgütlerinin çalışmaları değerden düşmeye başladı.

Ukrayna KP temsilcisi, partiye karşı yıkıcı eleştiriler ve sert saldırıların gittikçe arttığını ortaya koydu. Başka bir konuşmacıya göre de, birçok basın-yayın organında 1917 Ekim'inden o güne kadar geçen zaman tarihin en kötü yılları olarak gösteriliyordu. Yeni çalışma biçimleri ve yöntemleri arama bahanesi altında, partinin bugüne kadar yaptığı herşeyi bir kenara atma talebi hiç de seyrek dile getirilmemişti. Durum öyleydi ki, partinin otoritesi en kısa zamanda yeniden kurulmalıydı. Başka bir konuşmacı, bütün alanlarda - ekonomi, ideoloji, hukuk düzeni- herşeyin tehlikeli bir biçimde keskinleştiği bir durumun daha şimdiden meydana gelmiş olduğunu; hızlı bir yön değişikliğinin getirdiği ekonomik gelişimdeki kesintilerin, gösteri ve yürüyüşlerin şimdiden grev dalgasına dönüşmesi sonucunu verdiğini düşünüyordu. Son zamanların olayları açık hale getirmiştir ki, diyordu Moskovalı konuşmacı, birçok parti komitesi durumu artık kontrol edememektedir. Bu "Bütün İktidar Sovyetlere" yerine "Komünistsiz Sovyetler" parolasının geçirilmesinde ifadesini bulmaktaydı.

Bütün bunlar, daha o zaman Sovyet iktidarının yıkılmasında epeyce başarı katedildiğini göstermektedir. Gorbaçov tarafından ortaya atılan "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganı, SBKP'nin hükümet görevinden dışlanması sonucunu verdi. Belgelerden görülebilece-

ği gibi, disiplinli bir çalışma yerine yıllarca, çoğunun amacı merkezin etkisini yok ederek özyönetimi getirmek olan gösteri ve grevler yapıldı. İşletmeler arasında varolan ilişkiler koparıldı. Tuz, sabun ve daha bir sürü günlük ihtiyaç maddesi bulunamaz oldu. Mafyanın faaliyetleri artık kontrol edilemez hale geldi. Daha 1986'dan itibaren mantar gibi birden açığa çıkan gayri resmi gruplar, maskelerini bir tarafa atttılar ve Pamjat gibi, "Komünistsiz Sovyetler" slogamnın yayıcıları oldular. SB daha 1987/88'de bir çok bölgede toplum yaşamını kontrol edemez durumdaydı. Korku ve dehşet sokakta kol geziyordu. Dört yıllık Perestroika ve Glasnost aracılığıyla, partiye kara çalmayı kolaylaştıran bir güvensizlik ortamı yaratıldı. Malum Batılı değerler alabildiğine propaganda edildi.

Bu gelişmeler sadece ve sadece, Sovyet parti ve devlet önderliğinin 1985 yılında, o zamana kadarki bütün Parti kongre kararlarına karşı olan ve sonunda SB'ni kaosa götüren bir grubun eline geçmesi nedeniyle mümkün oldu. Ayrıca her şey, "o güne kadarki dogmatizme" karşı olan bu solun, sonunda leninizme varacağı argümanıyla gerçekleşti. Gerçekte ise bu yol, Marx ve Lenin'den uzaklaşmaya götürdü. Bu önce anlaşılmadı ama sonra parti ve toplumda direnişle karşılaştı. Yukarda sözü edilen 1989 Konferansında olduğu gibi, bu, partinin deneyimli kadrolarına karşı geniş çaplı saldırı ve karalamalara yol açtı. Merkez Komite üyeleri her oturumda yanıltıcı bilgilerle beslendi. Öyle ki, her bir Merkez Komite üyesi bir oturumda, bir çok parti kadrosunun "rüşvet ve ölçüsüzlüğüne", özellikle bu amaçla uydurulmuş materyale bakarak ikna olabiliyordu. Bütün bunlar Merkez Komitesini itaatkar yapmaya, Moskova'daki "reform merkezinin" emirlerinin direnişsiz gerçekleşmesine yolu açmak için parti ve devlet kadrolarının tümünü değiştirebilmeye hizmet

etti. Bu senaryo bazı SED yöneticilerine hiç de yabancı gelmese gerek.

Sosyalist ülkelerdeki elçiler, kardeş partilerin Genel Sekreterlerini başbaşa görüşerek bilgilendirme görevini üstlendiler ve MK'nın bu oturumundan sonra partinin ve Sovyet devletinin gerçekten yenilenmesi umudu olduğunu dile getirdiler.

Bütün bunlar, tıpkı alkol kararnemesinin uygulanmasıyla sözüm ona işletmelerde, ailede -özellikle kadınlar için- durumun istenilen iyileşmeyi sağladığına dair rapor gibi gerçekleşti. Bu kararname, Varşova Paktı politik danışma kurulunda Gorbaçov tarafından işlendi. Daha sonra zararları nedeniyle bu karar kaldırıldı ama artık bu konuda hiç bir rapor yoktu.

Göze çarpan, sloganların çarçabuk değişmesiydi. Önce "sosyal ve ekonomik gelişimin hızlandırılması", sonra ise yeni bir seçim sistemiyle ilişkili olarak "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganı sözkonusuydu. Bu sloganın gerçekleştirilmesinde, demagoglar Moskova ve Leningrad gibi bir çok yerde Sovyetlerin tepesine geçti. "Bütün İktidar Sovyetlere" sloganı daha sonra ise "Bütün İktidar Başkana" ile değiştirildi. Bütün bunlar en sonunda SSCB'ni çöküşe götürdü. Aralık 1991'de Kremlin'in tepesindeki SB bayrağı indirildiğinde, bu, bir halkın nasıl karanlığa sürüklenebileceğinin en sarsıcı ve aynı zamanda en açık işaretiydi. Nihayetinde Sovyetler Birliği yurttaşları, daha kısa bir süre önce yapılan bir halkoylamasında SSCB'nin devamından yana karar vermişlerdi. Bu, bir halkın kaderi, bu acıklı gelişmenin sonunda kendilerini zaten her zaman daha çok sosyal-demokrat hissetmiş olduklarını, piyasa ekonomisinin kararlı yandaşı oldukarını ve FAC'ni kendilerine örnek aldıklarını söyleyen demagog ve maceracılara terkedilirse, ne olabileceğini göstermektedir.

Bu konuda sadece şu söylenebilir: Perestroika ve Glasnost politikası dönemi, daha önceki bir zamanda olsaydı, belki ADC'deki bir çok kimse Perestroika ve Glasnost'un sözcüsü olmaktan uzak dururdu.

Yeltzin'in Partiden ayrılmasından sonra onunla Gorbaçov arasında anlaşma vardı, ama sonunda bozuştular. Yeltzin'in konumu öyle güçlendi ki, Rusya, Beyaz Rusya ve Ukrayna arasında üçlü bir Slav Birliği'nin kurulmasıyla, SSCB'nin dağıtılması kararını aldırdı.

Bütün bu gelişim seyri içinde Varşova Paktı dağıldı; daha sonra açıklandığı gibi, Varşova Paktının değiştirilen savunma doktrini bir NATO saldısı karşısında ADC'ni feda etmeyi zaten öngörmekteydi. NATO için bu, Moskova'da ve buna bağlı olarak Varşova Paktı içinde NATO hedefleri lehine büyük değişikliklerin gerçekleşmekte olduğunun bir işaretiydi. Emperyalist ana güçle ilişkilerin sıcaklaştırılması ve SB'de kapitalizmin restorasyonu yönündeki bu dönüş, sosyalist devletler topluluğunun çöküşüyle noklandı. Avrupa ve dünya haritası değişti. Dünyada yeni güç ilişkileri meydana geldi.

Körfez savaşı bunu daha açık bir hale getirdi: Yugoslavya'da iç savaş koptu. Batı'nın müdahale politikası dolayısıyla yeni bir dünya savaşı tehlikesi kapıya dayandı. Körfez savaşının en azgın günlerinde yapılan gösteriler, halkların bu savaşın karakterini anladığını gösterdi. "Petrol için savaşa hayır" sloganıyla sokaklara aktılar.

Dünyanın dengesinden çıktığına hiç kuşku yoktur. Avrupa'daki harita değişikliği olmaksızın, insanlık için öylesine vahim olan bu zamanda şimdi sıkça gündeme gelen ABD hegemonyası, politik hedeflere varmak için onun savaş aygıtının pervasızca devreye girmesi

mümkün olmazdı. Varşova Paktının dağıtılmasıyla ABD'nin Avrupa'da askeri olarak yükünün kalmaması, Amerikanın Körfez macerasını kesin olarak mümkün kıldı. Amerikan zaferi -ki bununla dünyadaki önder rolünün altını çizmek istemişti- gerek Ortadoğu'da, Afrika'da gerekse Balkanlar'da halklara daha başka tehlikeler getirecektir. Irak'ta sivil halkın barbarca bombalanmasından, kadınların ve çocukların kitlesel kıyımından sonra, "ABD'nin büyüklüğü", yetenekleri, "dünyanın kaderini düzenleyici ellerine alması" üzerine sözler ortalığı kapladı. Bu niyette olduğuna hiç kuşku yok. Dünya egemenliğini askeri araçlarla elde etmek şeklindeki ABD isteği, insanlık için yeni bir şiddet tehlikesidir. Bu "yeni düşünce"nin "yeni dış politika"nın nesnel sonucudur.

Global düşünce, sosyalist süper güç SSCB'yi global bir çöküşe götürdü. Gelişmelerin tüm trajedisi, Sovyet iktidarının dağıtılmasıyla tam olarak gözler önüne serildi. Bu gelişme öyle hızlı bir tempoda gerçekleşti ki, SB ile ADC arasında "dostluk, işbirliği ve karşılıklı dayanışma" konusundaki hala geçerli olan antlaşmaları yürürlükten kaldırmaya bile açıkça zaman bırakmadı. Bunlar, 2+4 Sözleşmesine[2] kadar hala geçerliydiler. "Birleşme, diyor Kohl bir açıklamasında, dünya tarihinin öyle kısa bir anında meydana geldi ki, bu ne önce ne de sonra mümkün olabilirdi". Bu an hiç de tesadüf değildi; bilinçli olarak hazırlandı.

[2] 2+4 Sözleşmesi:İkinci Dünya Savaşının galipleri ABD, SSCB, İngiltere, Fransa ile iki Alman Devleti (FAC ve ADC) arasında gerçekleşen ve 12 Eylül 1990'da dördüncüsü Moskova'da yapılan görüşmeler sonunda imzalanan sözleşme. Buna göre galip devletlet Almanya'nın birleşmesine onay vererek Birleşik Almanya'nın egemen bir devlet olduğunu kabul ettiler.

Vahim olan, bugün olanın ne olduğunu tanımamaktır. Burada sözkonusu olanın dünya çapında sınıflar savaşı olduğundan hareket edilmezse, sosyalist devletler topluluğunun yenilgisinin ana nedenlerinin analizine ulaşılamaz ya da sadece "sosyalizm modelinin iflası" gibi kasıtlı teorilere varılır.

Buna karşı çıkmak, olayları sınıfsal olarak değerlendirmeye şu ya da bu nedenle hazır ya da yetenekli olmayanlara mahsustur. 1989 Gösterilerinin tüm anlamının huzursuzluğun ifadesi olduğu iddialarına karşı, daha 1991'de söylediğim gibi bütün ciddiyetimle tekrarlıyorum: 1989 yılındaki "dönüş"ün sokaktan başlamış olduğuna inanmak bir hataydı ve hala da hatadır. Bu kanaatı taşımış veya hala taşıyanlar bundan vazgeçmelidirler. Bugün eskisine göre çok daha iyi anlaşılabileceği gibi,1989 "dönüşü"nü, başlangıç noktasını Gorbaçov yönetimindeki Sovyet önderliğinin politikasındaki köklü değişikliğin oluşturduğu dünya politikasındaki köklü değişiklik dayatmıştır.

"Gorbi" çığlıkları işitilmez oldu. Bu politikanın sonuçlarından milyonlarca insan -sadece eski Sovyetler Birliği'nde değil- daha uzunca süre acı çekecek. Zorla içine sokulduğumuz bu "köşe kapmaca" toplumunda, gelişmenin gösterdiği gibi, istikrarlı bir toplumsal kurumlaşmaya yer yoktur. Bugün FAC'de egemen olan kapitalizmin kurt kanunu, hiç bir şekilde adil toplumsal bir dünyanın alternatifi değildir. 1989/90 olayları dolayısıyla, sosyalist düşüncenin hiç bir zaman ölü olmadığını çok daha güçlü hissediyorum. Bazıları bunu gerçek dışı bir düşünce olarak tanımlıyorlar. Böylelikle sadece tarihsel süreçten hiç bir şey anlamadıklarını ya da iflah olmaz anti-sosyalist veya anti-Marksist tavırlarını gösteriyorlar.

YIL 1989

1989 yılı başlarken hemen hiç kimse, bu yılın dünyaya hangi sürprizleri ya da trajedileri getireceğini düşünmedi. Her yıl olduğu gibi bütün dünyada devlet adamları arasında halklara barış ve refah dileyen yazışmalar oldu. Alıcısını ve göndereni birbirine dostça bağlayan milyonlarca karşılıklı iyi dileklerde bulunuldu. Son yıllarda adet olduğu üzere, Berlin'deki dostluk çevresinde saat 22'de Sovyet, gece yarısı da Alman yeni yılı için kadehler tokuşturuldu. Elbe nehrinden Pasifik Okyanusuna kadar en dostça ve içten selamlar, sosyalist dünya için barışçı bir gelecek arzuları gidip geldi. Bütün bunların sosyalizm ve barış adına dünya gidişatında -Perestroika ve Glasnosta rağmen- güçlü bir etkide bulunacağı umut edildi.

Eski yıl henüz bitmeden SED Merkez Komitesi Berlin'de, henüz barış içinde olsa da tehdit altındaki bir dünyada ADC'ni şimdi ve gelecekte ilgilendiren soruları ele aldı. Toplumsal yapıya ilişkin acil kararları hazırlayabilmek için, toplumun tam bir analizinin gerekliliğinden hareket ettik. SED XII. Kongresinin 1990'da toplanması kararlaştırıldı. İç ve dış sorunlar Kongreyi gerektiriyordu. Her şey yolunda görünüyordu. 1989 yılı başlayabilirdi.

SED XII. Kongresinin 1990 ilkbaharı için toplantıya çağrılmasıyla, ADC'de sosyalist toplumun ileriki

biçimlenişi üzerine geniş bir tartışma, bir halk müzakeresi için kapılar alabildiğine açılacaktı. İki soru benim tarafımdan Merkez Komitesi 7. Plenumuna sunulmak üzere Politbüro raporunda özellikle vurgulanmıştı. Birincisi: ADC ile SSCB arasındaki dostluk ve işbirliğini, ilişkilerin kendi yoğunluğu ve çokyönlülüğü içinde alabildiğine derinleştirerek daha da güçlendirmek. İkincisi: çağımızın ana probleminin çözümünde, yani dünya barışının garanti altına alınmasında bizim katkımız. Kollektif olarak hazırlanan ve Politbüroda tartışılıp onaylanan benim Plenum konuşmamla, SBKP ile SED arasına çomak sokulabileceği hayaline kapılananlara bir yanıt verildi. Bir kaç hafta önce Gorbaçov'la benim aramda gerçekleşen buluşmada SBKP XXVII. ve SED XI. Parti Kongre kararlarının yürütülmesinde karşılıklı dayanışmada anlaşmış olmamızın, her iki tarafın çıkarına olduğunu ifade ettim. İlişkilerin sağlamlaştırılması sorunu değerlendirilirken, SBKP ve Sovyetler Birliği tarihini burjuva anlamda yeniden yazmak isteyenlerin kimseyi tereddüte düşürmemesi gerektiğini bildirdim. Ekim Devriminin 70. yıldönümü konuşmasında Gorbaçov, diye devam ettim, sosyalist sanayileşme, tarımın kollektifleştirilmesi ve kültür devrimini, Sovyet iktidarının sağlamlaştırılması için tarihsel önemi olan olgular olarak göstermişti. Bu artık kabul edilmiyor olamazdı ya.

1989 Ocak ayı başında Politbüroda SED MK 7. Plenumununun değerlendirilmesiyle ilişkili önemli kararlar alındı. Çeşitli toplumsal alanlarda parti ve devlet çalışmalarının iyileştirilmesi için öneriler hazırlamak üzere bilim adamları ve pratikçilerden oluşan komisyonlar kuruldu. ADC'de sosyalist inşaanın ileriye götürülmesinde bizi engelleyen ne varsa geminin bordasından atılmalı ve böylece kendisini her zaman yenilikçilerin partisi olarak anlamış olan parti bu sıfatla

görevlerini gerçekleştirebilmeliydi. Bu çalışma bütün hızıyla devam ediyordu. Daha üç ay geçmeden iyi incelemeler ve öneriler ortaya konmuştu.

6 Mayıs yerel seçimlerinin hazırlanması için SED, Blok partileriyle ortaklaşa insiyatifi ele aldı. "Demokratik Almanya Ulusal Cephesi"nin çağrı taslağı hazırlandı. Ulusal Cephenin Başkamyla yapılan bir görüşmede, 1989 seçimlerinin ve ADC'nin 40. kuruluş yıönümünün anlamı ve rolü konusunda anlaştık. Bu seçimler, sosyalist demokrasinin daha da genişlemesinin tam bir işareti olmalıydı. Bundan sonra nasıl gidileceğine ilişkin insanlar aktif olarak birlikte karar vermeliydiler. Ayrıca burjuva demokrasisiyle kıyaslama yapılarak, bu ADC ve FAC örneğinde açıkça tartışılmalıydı. ADC'de, deniyordu Seçim Çağrısında, kitlesel işsizlik yoktur; aksine tam istihdam vardır. Yoksulluk değil, refah vardır. Yoksullara çorba dağıtan mutfaklar değil, tersine herkese yiyecek vardır. Genel ve meslek eğitimi açığı değil, tersine herkese eğitim imkanı vardır.

Seçimlerde tartışma ve adayların kendilerini tanıtmalarında geniş bir forum sağlamak amacıyla, seçim çevreleri daraltıldı. Her aday, sadece tanınmış olmakla kalmamalı, herşeyden önce yerleşim biriminde ve işletmede seçmenlerin güvenini kazanmış olmalıydı. Sırada bekleyen bir sürü yerel sorunun (örneğin ticaretin iyileştirilmesi; onarım, konutların, yeni inşaatların idaresi, yani sosyal bir sorun olarak konut sorununun çözümüne ilişkin acil sorunlar) çözümünde, içtenlikle birlikte kafa yorma ve ortak çalışma sözkonusu olmalıydı. Seçmenler, 7.800 yerel meclisin ve 203.000 halk temsilcisinin seçimine karar verecekti. Seçim yasasına göre, seçilecek halk temsilcisi sayısının üçte biri kadar fazla aday gösterilmesi gerekiyordu.

Seçim toplantılarında ve başka tartışmalarda bir

çok güncel sorun dile getirildi. Dile getirilen başlıca sorunlar şunlardı: ADC'den yurtdışına yasal olarak çıkmak[3] için yapılan başvuruların alabildiğine artması; ekonomik gelişimin oransızlıkları; yan sanayi sektörünün sorunları; malzeme ve hammadde sıkıntısı; ihtiyaç araştırması eksikliği dolayısıyla hafif sanayinin halkın gerekli ihtiyaç maddelerini sağlamada gösterdiği eksiklikler; fiyat politikası ve üretim mallarının kalitesi. Genel olarak açık bir ortam vardı. Kim ki başka türlü ortaya koyar, gerçeği söylemiyordur. Bir önceki seçimlerin aksine, seçim kurullarınca, katılmayacaklar için herhangi bir zorlayıcı uyarı yapılmamış olmasına rağmen, seçimlere katılım çok yüksekti.

Seçimler ne hükümet ne de partiler tarafından yönetildi; tersine ilgili seçim yasasına göre, halkın çeşitli katmanlarının içersinde temsil edildiği Merkez Seçim Komisyonunca yönetildi. SED MK ve Blok partilerinin yönetimleri seçimlerin gidişatına hiç bir zaman müdahale etmediler. Sandık kurullarının oluşumunun ve görevlendirilmesinin denetimine kadar her şey, Merkez Seçim Kurulunun yönergelerine uygun olarak, mahalle ve ilçe seçim kurullarınca yürütüldü. Seçimler aksaksız yürüdü. Oy verme işleminin bitmesinden sonra, sandık mahallerinde oylar açık sayımla belirlendi.

Seçim sonuçlarının Cumhuriyet Merkez Seçim Komisyonunca açıklanmasından sonra, kısmen üstükapalı kısmen açık biçimde, seçim sonuçları üzerinde

[3] Honecker "legale Ausreise" terimini kullanıyor. Bu yurtdışına yasal çıkış veya seyahat demektir. Ancak birçok kavram gibi bunun da kazandığı özel bir anlam var. Burada sözkonusu olan yurtdışına normal seyahat değil, bir daha gelmemek üzere gitmektir. Yani ülkeyi terkedip göç etmektir.

oynandığı söylendi. Seçimlerde hile yapıldığı konusunda sözümona Yurttaş Girişimi ve Kilise temsilcilerince kampanya başlatıldı. Bu kampanyanın başka bir uslubü vardı. Toplum ve devlet otoritesini temsil edenlerin tümünün bir genellemeyle seçim sahtekarı olarak karalanması sözkonusuydu. Buna karşı bir kanıt gösterilemezdi. Çünkü seçim yasası uyarınca belli bir süre geçtikten sonra oy pusulaları imha edilmişti. Ama bugünden bakarak, özellikle Berlin ve Dresden'deki olaylar bilinir olduktan sonra, bana bununla ilgili olarak bir dizi ciddi politik soru yöneltildi.

Her şeyden önce, seçimler yüzde iki-üç gibi daha az bir katılımla ve toplam seçim başarısı da yüzde on gibi daha kötü bir sonuçla gerçekleşseydi, ne değişirdi? İnsan kendi kendine soruyor: Bu ne biçim bir manipulasyon ve kimin için? "Kayıtsız şartsız itaat" gevezeliğiyle ne gizlenmiş olabilir? ADC'de sosyalizm düşmanlarının eline politik silah verildiği mi? Bu soruları, Sayın Schabowski'nin bugünkü çeşitli açıklamalarından sonra sormak gerekir. Hilekarlar kimin verdiği görevle iş yaptılar bilmiyorum, ama benim kimseye böyle bir görev vermediğim kesin. Her eğilimden bütün politik güçlerin sadece meşru değil, aynı zamanda doğal olan mümkün olduğunca iyi bir seçim sonucu almak için mücadele etmek talebini, seçimlerde hile yapmak talebine çevirmeyi bu Freiherr von Münchhausen[4] torunları sürekli olarak başaramayacaklar. Açıkça yürütülen cadı avına rağmen, Bonn'da ve FAC a-

[4] Münchhausen Baronu olarak ün kazanan Karl Friedrich Hieronymus Freiherr von Münchausen (1720-1797). Uzun süre Ruslarla birlikte Osmanlılara karşı çalışan Baron, 1780'den sonra Hannover yakınlarındaki malikanesine çekilir ve savaşçı, avcı ve sporcu olarak başından geçenleri

dalet çevrelerinde bu çok iyi biliniyor. Fakat ADC'ni bir hukuk devleti olmamakla karalama amacı, belli ki bütün araçları kutsal kılıyor.

Tekrar kader tayin edici 1989 yılına geri dönelim. Haziran ayıydı. MK'nın bir plenumu yapıldı. Plenumun ana konusu, Politbüronun Merkez Komitesine sunduğu rapordu. Bunun yanında önemli konular olarak, yerel seçimler sırasındaki kitle çalışmasının değerlendirilmesi ile 1989 halk ekonomisi planının yürütülmesinde durum ve bununla bağlantılı ortaya çıkan sorunlar yer alıyordu.

Politbüronun bir üyesi tarafından kaleme alınan bu raporun hazırlanmasına katılmamıştım. O sırada Sovyetler Birliği'ne, Moskova ve Magnitogorsk'a yapacağım seyahatın hazırlıklarıyla meşguldüm. Bu soruna değiniyorum, çünkü o zamanki meslektaşlar yaptıkları açıklamalarında, her şeyin benim etrafımda döndüğünü, politikamızın kollektif hazırlanması konusunda hiç bir etkileri olmadığını söylüyorlar.

Sovyetler Birliği'nden geri döndükten sonra, duydum ki, Plenumun, Partide ve kamuoyunda daha fazla

anlatmaya başlar. Anlattığı çok güzel ama inanılmaz ölçüde abartılmış hikayeleriyle, dünyanın en büyük palavracısı olarak ün kazanır. Top güllesi üzerinde atla gezinti, kadın iç eteğinden balon, aydaki yalnız kafasız adam, bir balinanın karnında yeryüzünün merkezine seyahat gibi hikayeler anlatır. Münchhausen Baronu, sonradan palavra atanlar için kullanılan biri deyim haline gelir. Honecker de burada, seçimlere bütün politik eğilimlerin katılması ve iyi bir sonuç almak için çalışmaları biçimindeki partinin ve hükümetin istemini, seçimlerde hile yaparak başarı sağlamak şeklinde anlayan ve bunun aslında bu amaçla böyle formüle edildiğini iddia eden kimseleri bu deyimle yalancı olarak niteliyor.

yankı uyandırması beklenmesine rağmen, öyle olmamış. Bununla açıkça kastedilen, yerel seçimlerden sonra gittikçe daha güçlü bir şekilde ön plana çıkan sorulara çok az yanıt verilmesiydi. Bizim daha 7. Plenumda ele aldığımız sorunlar sözkonusuydu. Örneğin, yurtdışına çıkışa ilişkin dilekçeler, üretimin sürekliliğinin güvenceye alınması ve mal temininde tekrar tekrar ortaya çıkan eksiklikler. Dahası yapılan denetimde, büyük ticarette, örneğin ette yeterince stok olduğu, küçük bakkallara et dağıtılmaması için hiç bir nedenin olmadığı saptanmıştı. Açıkça büyük ticarette sabotaj vardı.Bütün bu sorunlar bizim tarafımızdan biliniyordu, ama ne kadar acil olursa olsun bunları çok hızlı bir şekilde çözemedik.

Neyin kasıtlı neyin olanaksızlık ve yeteneksizlikten olduğunun bugün artık bir önemi kalmadı. Bunun üzerine felsefe yapmanın da bir anlamı yok. Kapitalizm, daha şimdiden tamamen başka dertler, geçim ve gelecek kaygısı getirdi.

1989 Haziran ayı ortalarında Sovyetler Birliği'ni ziyaret ettim. Kremlin'e varışımdan bir gün sonra Gorbaçov'la buluştum. Daha sonra Şeverdnadze de bize katıldı. Gorbaçov, Sovyetler Birliği'nin ADC ile stratejik ittifakının önemini bir kere daha yeniden vurguladı. Bu konuda ona tümüyle katıldım. Sorunlar üzerine konuşmak -Bonn'da yapılan müzakereler sözkonusuydu- için bu kez bir neden görmedi. Müzakerelerin gidişatına ve sonraki gelişmelere ilişkin, şimdi söylendiği gibi, çoktan anlaşılmıştı. Belki de Gorbaçov daha o zaman, sonradan kendisinin açıkça itiraf ettiği gibi, sosyal-demokrat olmuştu. Ziyaretimin sonraki günlerinde Magnitorsk'daki demir döküm kombinasında konakladım. Personel tarafından kardeşçe karşılandım. Gençlerle ve kendileriyle kısmen 1930/31 yıllarında beraber çalıştığım eski savaşçılarla karşılaş-

tım. Rus Federatif Sovyet Cumhuriyeti Yüksek Sovyeti Başkanı Worotnikow bana eşlik etti.

Burada kaldığım sırada gözüme çarpan, kimsenin Gorbaçov, Perestroika ve Glasnost üzerine konuşmaması, onun yerine temel ihtiyaç maddeleri sıkıntısından sözedilmesiydi. Sovyetler Birliği'nden döndükten sonra Berlin'de çok kısa kaldım. Bir delegasyonla birlikte politik danışma kurulu toplantısına katılmak üzere Bükreş'e uçtum. İlk gün gündemdeki uluslararası soruna ilişkin konuştum. İkinci gün toplantıya katılamadım. Çünkü gece gelen bir safra kesesi ağrısı beni bundan alakoydu. Hastanede tedavi için uçakla Berlin'e getirildim.

Böylece Temmuz başından 1 Ekim 1989'a kadar Politbüro çalışmalarına katılamadım. Bu süre, ADC'de parti ve hükümet aleyhine büyük bir tutum değişikliğinin gerçekleştiği zamandı. Bunun görünen işareti, Otto von Habsburg tarafından örgütlenen Avrupa pikniği idi ki, bu sürede pikniğe katılanlara Macaristan-Avusturya sınırı üzerinden Federal Almanya'ya geçiş olanağı verildi ve katılanlar bundan hiç de az yararlanmadılar.

Elbetteki bu Federal Almanya hükümeti ile Macaristan, Avusturya ve Federal Almanya'nın çeşitli makamlarınca istendi. Arkasından ADC yurttaşlarının Budapeşte, Prag ve Varşova'daki Federal Almanya elçiliklerine örgütlü kitlesel yığılmaları geldi. Varşova Paktının bütün kararlarına rağmen, sonunda Macaristan sınırı ADC'ne zarar vermek amacıyla açıldı. Bu sırada Çekoslovakya Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti, Macaristan ve Bulgaristan'da ADC'den 3 milyon insan tatildeydi. Macaristan'ın bu iş için Federal Almanya'dan 500 milyon marklık bir çek aldığı daha sonra ortaya çıktı. ADC'nin Prag'daki Federal Almanya elçiliğinin boşal-

tılmasını talep etmesi, Genscher tarafından milliyetçi bir gösteriyle istismar edildi[5].

Aynı zaman içinde ADC'de Gorbaçov politikası lehine bir "dönüş"ü gerçekleştirmeyi kendilerine görev bilen merkezler ortaya çıktı. Bu merkezlerden biri Deutsche Theater (Alman Tiyatro Kurumu) idi. Bu, Kültür Bakanlığı yönetimi kanalından desteklendi, ki bunun temsilcisi Postdam'da da ADC hükümetine karşı tutum almıştı. ADC'de kamuoyu değişikliği Protestan Kilisesinin temsilcisi tarafından büyük ölçülerde körüklendi. Yönetici piskopos artık ADC'de Perestroika ve Glasnost lehine açık demeçler veriyordu. Bu entrikalara karşı bizim taraftan, parti ve hükümet tarafından hiç bir açık tavır ve önlem alınmadığı için, kamuoyunda bu döneme "dilsizlik dönemi" dendi.

Eylül ayında Politbüro'da ADC'nin durumu üzerine yürütülen bir tartışma, benim geri dönüşümden sonra devam edilme kararı alınarak yarıda bırakılmıştı. Bu tartışma, ADC'nin kuruluşunun 40. yıl dönümünden sonra 10 Ekimde yapılacaktı. Eylül sonu Ekim başında Politbürodaki görevime yeniden başladım. Benim törende yapacağım konuşma Politbüro tarafından görüşülmüş ve onaylanmıştı. Bu konuşmaya ilişkin düzeltme önerileri vardı ama temel değişiklik öngören hiç bir öneri yapılmamıştı.

[5] Macaristan 11 Eylül 1989 gece yarısı Avusturya ile olan sınırlarını ADC yurttaşlarına açtı. Üç gün içinde 15.000 ADC yurttaşı Avusturya üzerinden Federal Almanya'ya sığındı. 30 Eylül 1989'da Federal Almanya Dışişleri Bakanı Genscher, Prag'daki FAC Elçiliğine sığınan 3.500 ADC yurttaşı önünde yaptığı konuşmada, gerek Prag gerekse Varşova'daki FAC elçiliğine sığınan Doğu Almanların özel trenlerle Batıya gönderileceğini açıkladı.

FDJ (Özgür Alman Gençliği) yönetimi, 40. yıl fener alayını "Gorbi ! Gorbi! şenliğine" çevirdikten sonra, Cumhuriyet Sarayındaki devlet kabul töreni sırasında, töreni bozmak için Saray güvenlik görevlilerini aşıp geçmeyi deneyen insanlarla aynı karışıklık ve kavgalar meydana geldi. Daha sonra açıklandığına göre, Berlin'in fahri hemşehrisi Gorbaçov selamlanmak istenmiş. 40. Yıldönümü kutlama törenleri ile ADC'ne konuk olarak beklenen devlet başkanlarının güvenliği için, gösteri yapılması yasak bir bölge saptanmasıyla ilgili Eylül ayında ilgili dairelere ilettiğim öneriye uyulmamıştı.10 ve 11 Ekimde yapılması öngörülen Politbüro toplantısına bu ortamda gelindi. 9 Ekim öğleden sonra Egon Krenz ile benim aramda bir tartışma cereyan etti. Toplantıya sunmak üzere yazdığı Politbüronun mevcut duruma ilişkin tutumu konulu taslağı çantasından çıkardı. Aynı anda bana FDJ önderliği ve Gençlik Araştırma Enstitüsünün hazırladığı materyali verdi. Burada "ADC'nin yenilenmesi" için merkezden ilçelere kadar bütün yaşlı kadroların görevden alınması ve yerlerinin FDJ kadroları tarafından doldurulması isteniyordu. Egon Krenz'e, Politbüronun mevcut duruma ilişkin tutumunun, konu önce Politbüroda tartışıldıktan sonra kaleme alınmasını, ancak bu yolla tartışmada yoldaşlarca dile getirilecek bütün noktaların dikkate alınabileceğini bildirdim. Ayrıca Parti ve devlette bir "dönüşüm" adına verilen taslağı yanlış bulduğumu söyledim. Çünkü sosyalist devlet yapısını ilgilendiren politik talepler sözkonusuydu. Fakat belli ki taslak Politbürodaki belli bir grup yoldaşla ve Moskova'daki bazı insanlarla önceden görüşülmüş ve fikir birliği yapılmıştı.

Ertesi gün genel bir tartışma yapıldı. Durum ciddi olarak nitelendi ve bunun bir açıklamayla tesbitinin aciliyetine dikkat çekildi. Böylece parti ve halk, bu du-

rumda tayin edici görevin işçi ve köylü iktidarını savunmak olduğunu bilmeliydi. Bu görüş benim tarafımdan temsil ediliyordu. Ortaya konulan genel bir politik dönüşü öngören açıklama taslağına katılmadığımı, çünkü bunun partiyi ve halk kitlelerini şaşkınlığa sürükleyeceğini açıkladım.

Gerçi Politbüro bazı redaksiyon değişikliklerine hazırdı, ama bu "dönüş politikası"nın devreye girmesinin getireceği zararlar üzerine yaptığım uyarılara kimse kulak asmadı. Belli ki gelecek toplantıda benim bütün görevlerden alınmamı önerme düşüncesi zaten olgunlaşmıştı. Daha sonra bu da oldu. Willi Stoph, benim bütün görevlerimden alınmamı önerdi. Buna ilişkin tartışma sırasında, görevden çekilmeye hazır olduğumu açıkladım. Her şey pürüzsüz gerçekleşti. Çünkü daha sonra ortaya çıktığı gibi, bu yöndeki bütün adımlar Gorbaçov'la önceden konuşulup kararlaştırılmıştı. Temmuz başında benim hastalığım dolayısıyla Batı basını ADC'ni öndersiz olarak göstermişti.

Gorbaçovcu politika doğrultusunda bir "dönüş" önergesi, öyle bir ortama denk geldi ki, halk kitlelerinin şaşkınlığı ve ADC önderliğinin kararsızlığı dolayısıyla sonunda ADC'nin tümüyle teslimiyeti doğrultusunda bir durum ortaya çıktı.

Gorbaçov'un Krenz, Modrow, Tisch ve Markus Wolf'la tartıştığı köklü dönüş politikası, tıpkı Perestroika ve Glasnost gibi yanlış bir düşünceydi. "ADC'nin yenilenmesi" çok hızlı bir biçimde kapitalist FAC'ne ilhak yönünde gerçekleşti. ADC'nin müstakbel Başbakanı olarak görülen Hans Modrow, Gorbaçov'un tavsiyelerine uygun olarak daha iyi bir ADC üzerine kafa yorarken, Gorbaçov'un kendisi kamuoyunda, Almanya'nın birliğinin bizatihi Almanların kendi meselesi olduğunu açıklıyordu.

"Köklü dönüş" açıklaması, şimdi adım adım gerçekleşmiş olanın başlangıcıydı: Partinin rolünün bitmesi, Politbüro ve Merkez Komitesinin istifası, ADC hükümetinin tümden istifası, bütün Bölge ve İlçe 1. Sekreterlerinin görevden alınması talimatı, devlet organlarının dağıtılması, işçi sınıfının mücadele gruplarının dağıtılması ve daha bir çokları.

SED/PDS'in yeni önderliği, Devlet Konseyi Başkanı[6] dahil önde gelen şahsiyetlere ölçüsüz iftiralarla hizmetini sunuyordu. SED Politbüro eski üyesi Schabowski tarafından yönetilen basın yayın organları, şimdiye kadar eşi benzeri görülmemiş bir iftira kampanyası geliştirdiler. Bu kampanyanın doruk noktasında, Berlin Parti örgütünün desteğiyle bir grup kültür işçisinin örgütlediği bir miting 4 Kasımda Alexander Meydanında yapıldı. Bu mitingte başkalarının yanısıra, uzun yıllar Devlet Güvenlik İşleri Yardımcı Bakanlığı yapmış olan Markus Wolff topluluk önünde yaptığı konuşmada, yaşlı kadroların çekinmeden tutuklanabileceğini açıkladı. Daha sonra Modrow ve Krenz'in savcılığa müracaatları üzerine bu da gerçekleşti. SED görevlilerinin ilk tutuklanmasının, dolayısıyla suçlu olarak gösterilmesinin bunların[7] yönetimde olduğu zamana denk düştüğünü, bugün onları desteklemek isteyenler de hiç bir bahane ile örtbas edemez.

[6]ADC ilk Cumhurbaşkanı Wilhelm Pieck'in 7 Eylül 1960'da ölümünden sonra, Halk Meclisi 12 Eylül 1960'da bu makamı kaldırarak yerine Devlet Koseyini geçirdi.Honecker, Ulbricht'ten sonra bu görevi üstlendi. Honecker burada "Devlet Konseyi Başkanı" derken kendisinden sözediyor.

[7]Modrov ve Krenz kastediliyor.

Durum öyle keskin bir hal aldı ki, 1990 Ocak ayı sonunda Chßrite Kliniğinde, böbreğimdeki bir tümörü aldırmak için geçirdiğim ağır bir ameliyattan hemen sonra, geçici olarak tutuklandım. Savcıların amansız saldırılarına rağmen Berlin şehir mahkemesi, tutuklama emrini onaylamayı reddetti.

İnsan bugün olup bitenleri şöyle bir düşünür ve daha sonra bu konuda yayınlananları da dikkate alırsa, çok açıktır ki, SED ve ADC önderliğinin bertaraf edilmesi ancak, Devlet Güvenliği Bakanlığının yönetici personeli, Merkez Komitesi aygıtı görevlileri ve Politbüro üyelerinden bazı kimselerin uzun süreli konspiratif faaliyeti sayesinde mümkün olmuştur. "Dönüş" zamanında Moskovanın Politbüroyu teslim almak için uyguladığı baskı, -ki politbüro üyelerinden Hermann Axen, Heinz Kessler, Willi Stoph, Günter Kleiber ve Erich Mielke ADC savcılığındaki sorgulanmaları sırasında tutumlarını kararlılıkla sürdürdüler- tayin edici önemdeydi. Görülmektedir ki, SED üyelerinin ve devletin Sovyetler Birliğine sarsılmaz sadakati bu teslim almayı gerçekleştirmek için istismar edildi. Başbakan olarak Hans Modrow ve PDS Başkanı olarak Gregor Gysi'nin şahsında, dönüş zamanından çok önce bunun ajitasyonunu yapan ve Gregor Gysi ve Markus Wolf'un önder rol oynadıkları bir önderlik grubu yerleştirildi.

Merkez Komitesi 10. Toplantısından önce Egon Krenz bana, Gorbaçov'un kendisiyle konuştuğunu ve yapacağı konuşmayı daha da sertleştirmesi gerekeceğini söyledi. Ona dedim ki: "Sen öyle gerekli görüyorsan, lütfen, bu senin işin". İlk defa Merkez Komitesinin 10. Oturumundan sonra anladım ki, Moskova önderliği tarafından istenen keskinleştirme, sonunda, şimdiye kadarki politikayı ve beraberinde Politbüroda Moskova'ya uymayan tutum almış önde gelen SED ön-

derlik görevlilerini tümüyle kötülemeye yol açtı. Burada Hermann Axen, Heinz Kessler ve Günter Kleiber yoldaşlar sözkonusudur. Bu bağlamda Werner Krolkowski'nin rolü ilginçtir. Bizzat kendisinin 1991'de yaptığı açıklamaya göre, on yıldan fazla bir zaman KGB için çalışmış ve sürekli Moskova'ya raporlar göndermiş. Kitabında ayrıca, Krenz ve Gysi'nin teşviki ve Markus Wolf'un desteğiyle ileri gelen yoldaşlara karşı ihbarlar yapıldığı yer alıyor.

1989 Aralık başındaki SED/PDS olağanüstü Parti kurultayı, esas olarak komisyon üyesi Markus Wolf tarafından hazırlandı. O zamana kadarki Politbüro ve Merkez Komitesi üyelerine kurultayda söz verilmedi. Görülüyor ki, Politbüronun istifası bir hataydı. ADC öndersiz kaldı; PDS'in yaratılması, sadece yönetmeyen değil, aynı zamanda yönlendirmeyen bir partiye yol açtı. Geçmişe şöyle bir göz atarak söylemek isterim ki, Politbüro üyeleri, kendilerinin daha sonra bizzat istifaya zorlanacaklarını ve bazılarının da çok çetin koşullarda tutuklanacaklarını bilmeden, Gorbaçov'un baskısıyla değişiklikleri kabul etmekten başka yol görmediler. Bu belki de bu yoldaşların en acı deneyimidir.

Ve daha sonra PDS, kendi Parti kurultayı sonuç bildirgesi taslağına "SED'in suçluları üzerine" bir madde koymuşsa, bu ancak Politbüro üyelerinin, faşizme karşı mücadelede deneyimli yaşlı direnişçilerin, Parti'nin Bölge ve İlçe Sekreterlerinin ve devlet aygıtı görevlilerinin tutuklanmasını içine sindirmekle kabul edilebilir. Kendi saflarından insanların suçlanması, dayanışmanın büyük çapta ortadan kalkmasına yol açtı ve FAC gerici güçlerinin komünizme ve diğer sola karşı muazzam öç kampanyası yürütmesini kolaylaştırdı.

ÖÇ KAMPANYASI

Almanya'da sağın güçlenmesini kaygıyla izleyen dünya kamuoyunun ilgisini çekecektir: Aşağıdaki alıntı, Federal Almanya'da açıkça ajitasyon yapan sayısız Nazi önderlerinin kaleminden çıkmamıştır. Federal Almanya Adalet Bakanının, -şimdiki Dışişleri Bakanı Kinkel'in- 9 Temmuz 1991'de Bonn'da yaptığı basın toplantısının ana içeriğinin bir özetidir. "ADC ve hükümeti denilen şeye gelince, bir kere orada bağımsız bir devlet sözkonusu değildir. Bu sözümona ADC hiç bir zaman kamu hukuku açısından kabul edilmiş değildir. Sadece bir bölümü bir haydut çetesi tarafından işgal edilmiş tek Almanya vardı. Belirli nedenlerden dolayı bu çeteye karşı önlemler alıp müdahale etmek mümkün değildi. Ama bu, o zaman da tek bir Almanya olduğu gerçeğini değiştirmez ve kendiliğinden açıktır ki ortak hukuk orada da geçerliydi ve çeteyi bekliyordu". ADC'ye karşı politik, tarihsel, devletler hukuku ve ahlaki açıdan sadece korkunç olarak tanımlanabilecek bu saldırılar, 1937'deki sınırlar içinde bir Alman İmparatorluğu için can atmış olan Federal Almanya'nın soğuk savaş döneminden kaynaklanmamaktadır. Tersine 1991 yılında Bonn'daki bir Bakanın (Parlamentoya hiç bir zaman seçilememiş, tersine kendi işveren partisi tarafından bu göreve atanması istenmiş bir Bakanın) resmi açıklamasıdır sözkonusu olan. Bütün dünya, ADC'nin de üyesi olduğu Birleşmiş Millet Örgütü'nün

tüm üyeleri biliyor ki, devletler hukukuna göre yapılmış bir sürü antlaşmada, ADC, egemen ve eşit bir devlet olarak tesbit edilmiştir. Bu, istihbarat örgütü şefliği görevi sırasında Sayın Kinkel'in gözünden mi kaçmış acaba?

ADC ve FAC arasındaki temel ilişkileri düzenleyen Ana Sözleşme[8] bir yana, daha Moskova Antlaşmasında[9], ADC'nin devlet olarak FAC gibi aynı niteliğe haiz olduğu saptanmıştır. Bu demektir ki, ADC ile FAC arasındaki sınırlar, başka devletlerin arasındaki sınırlarla aynı niteliktedir. Moskova Antlaşması ve her iki Alman hükümetinin iç ve dış işlerinde

[8]Ana Sözleşme (Grundlagenvertrag): 21 Aralık 1972 tarihinde ADC ile FAC arasında imzalanan Sözleşmede, taraflar farklı hukuki ve siyasi sistemlere sahip iki Alman devleti olarak eşitlik temelinde iyi komşuluk ilişkileri içinde olacaklarını ve iki devlet arasındaki sınırların dokunulmazlığını tanıdıklarını belgelediler. Federal Almanya Hükümeti bu arada ADC'ne verdiği bir mektupta Almanya'nın birliği konusundaki talebini yineledi. Bu sözleşme 11 Mayıs 1973'de Fedral Almanya Parlamentosunca onaylandı. Fakat Bayern Eyalet Hükümeti buna karşı çıkarak meseleyi Anayasa Mahkemesine götürdü. Anayasa Mahkemesi 3 Temmuz 1973'de Sözleşmenin Fedaral Almanya Anayasasına uygun olduğuna karar verdi. Ama aynı kararda Deutsche Reich'ın (bölünmeden önceki tek Almanya) devletler hukuku açısından devam ettiği, iki Almanya'nın birleşmesi talebi ve tek bir Alman vatandaşlığı da teyid edildi.

[9]Moskova Antlaşması: 12 Ağustos 1970'de SSCB ile FAC arasında imzalanan saldırmazlık ve işbirliği antlaşması. Bu antlaşma ile her iki taraf Avrupa'daki bütün devletlerin mevcut sınırları içinde toprak bütünlüğünün dokunulmazlığını kabul ediyorlardı.

bağımsız ve egemen olduğunu belgeleyen Ana Sözleşme, Federal Almanya Parlamentosu tarafından onaylanmıştı. Buna rağmen sürmekte olan bu davanın açıldığı intikam hukukuna geçiliyor. Bazı safdiler, burada sadece "en tepedekiler"in bir kısmının hedeflenmesinden hoşlanıyor olsalar gerek. Ama burada ADC'de sosyalizmin inşaası için kendi yasalarına uygun olarak çalışmış herkesi hedefleyen bir gözdağı davası açılmış olduğunu, ADC yurtaşları daha şimdiden hissetmeye başladı. Yukarda aktardığımız alıntıda belirgin bir biçimde ifadesini bulan bütün bir yönelim, kitlesel baskı için bir dönüm noktasıdır. ADC'nin tepesinde "ölümlere önayak olanlar" durmuşsa, dolayısıyla bu devlet bir hukuk devleti olmasa gerek ve onunla birlikle hareket etmiş veya sadece bu devlete hizmet etmiş olan kimseler de suçludur. Sosyalizm ve onu kurmak istemiş olan ve her şeyden önce hala da kurmak isteyen solcular suçludur. Bu meydan okumanın hiç bir biçimde sanıklara değil, tersine FAC'nin kapitalist toplumuna bir alternatif olarak adım atmış veya hala da atan herkese yöneldiğini, bugün hala kim anlamıyorsa, çok yakında çok kötü bir şekilde uyanabilir.

ADC devletinin yasadışı gösterilmesi, aynı zamanda ADC yurttaşları kitlesine karşı toplumsal bir afaroz ifadesidir. "Hukukdışı bir devlet"in inşaası için işçi, köylü öğretmen ya da sanatçı olarak kim çalışmışsa, "devlete yakınlığı" dolayısıyla idari işlerden, okuldan, laboratuardan, tiyatrodan, opera salonundan kovulmayı ve milyonluk işsizler ordusuna atılmayı göze almalıdır. "Hukukdışı devlet" tezi, kitlesel toplumsal yıkımdan bütün sol ve demokratik güçlerin takibata uğratılmasına kadar her şey için kötüye kullanılır. Ortaçağ kilise engizisyon mahkemesinin tipik bir temsil-

cisi gibi papaz Gauck[10], bütün bir halkı "suçlular" ve "kurbanlar" olarak ayırma iktidarına sahiptir.

Devlet terörü halini alan bu kitlesel takibat konusunda Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komisyonunun söyleyecek hiç mi sözü yok? Kohl ve Kinkel, bu kitlesel baskı seferine karşı hiç bir zaman bir direniş örgütlenmeyeceğine mi inanıyorlar? Ya da açık faşist bir diktatörlüğü çoktan göze mi aldılar? Bu sorular beni Moabit'teki hücremde meşgul ederken, gücümün yettiği ölçüde bu davanın gidişatına kendimi yoğunlaştırmalıyım. FAC savcısı Berlin Komünistler davasında bana, Heinz Kessler, Heinz Streletz ve Savunma Konseyi üyesi Hans Albrecht'e karşı iddianamesiyle ADC Ulusal Savunma Konseyi görevini zamandan ve mekandan silmeyi deniyor.

Varşova Paktı ve NATO'nun Avrupa'nın merkezinde derinlemesine konuşlanmış silah sistemleriyle karşılıklı askeri gruplaşması, her iki taraftan da alabildiğine uyamklık istiyordu. Tek başına bu bile istenmeyen tesadüflerin çakışmasından bir çatışmaya yol açmakla kalmaz, aynı zamanda bir üçüncü dünya savaşının başlangıcı olabilirdi. NATO Yüksek Komutanlığının konuya ilişkin raporu Varşova Paktınınkiyle karşılaştırılırsa, bunun niye böyle olduğu anlaşılır. Geçen 35 yıl içinde bir nükleer cehennem yıldırımının Avrupa üzerine düşmesi tehlikesi kendisini o kadar çok gösterdi ki, bunun sonucu, insanlık dünyasının hayatta kalma şansının hemen hemen yokolması olabilirdi. Sağduyulu ve akılcı bir politika sayesinde ADC organları, bu tehlikenin savuşturulmasına büyük bir katkı yaptılar.

[10] Joachim Gauck, eski ADC'nin Devlet Güvenlik Örgütü Stasi'nin belgelerini incelemek ve değerlendirmekle görevli kuruluşun yetkilisi.

Sadece ADC yurttaşları değil, aynı zamanda FAC yurttaşları da barışçı günlerini bu politikanın Varşova Paktı müttefikleri üzerindeki etkisine borçludurlar. Alman birliklerinin dünyadaki çatışmalara katılması arzusu Büyük Almanya'da karşı konulmaz bir hale geldikten ve bizzat SPD önderliği bu konudaki engelleri birbiri ardına ortadan kaldırmaya yardım ediyor olduktan sonra, bu barışçı günlerin daha ne kadar böyle süreceği belli değildir.

Berlin Alman politikasında büyük bir rol oynadığı için, Batı Berlin'in Varşova Paktının barış politikasından hiç de az yararlanmadığını vurgulamak, bana tarihsel olarak yerinde geliyor. Federal Almanya ile Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği arasındaki Moskova Antlaşması, Varşova Antlaşması, Prag Antlaşması, dört devletin 3 Eylül 1971 tarihli Berlin'e ilişkin sözleşmesi ve ADC ile FAC arasındaki Ana Sözleşme, üç Batılı güç -ABD, İngiltere ve Fransa- tarafından işgal edilmiş olan Batı Berlin'e yaradı. Dört büyük devlet, ADC, FAC ve antlaşmalara taraf olan öteki devletlerin bu adımları, Avrupa ve dünyayı bir çatışmalar döneminden bir işbirliği dönemine götürmekte belirleyici oldular. Bu antlaşmaların imzalanmasının aynı zamanda 13 Ağustos 1961 tarihli güvenlik önlemlerinin alınmasını sağladığı unutulmamalıdır.

1971/72'de yürürlüğe giren antlaşmalar sistemiyle, Helsinki Konferansına giden yol da açıldı. Bu yolun başlangıcında Leonid Brejnev ve Willi Brandt vardı. Bunu engellemeye yönelik eylemler ise, bütün ülkelerde sağcı çevrelerden geldi. Bizzat ABD eski Başkanı Henry Ford, bir konuşmamız sırasında bana söylediğine göre, bu yolda güçlüklerle karşı karşıyaydı. Eğer olaylar şöyle bir gözönüne getirilirse, bugün söylemek gerekir ki, Berlin krizi Varşova Paktının 5 Ağustos 1961 tarihli kararıyla aşıldı. Bu çözüm olmaksızın

Avrupa aydınlık değil, tersine daha karanlık olurdu. O zamana kadar görülmemiş bir toprak çatışması, ADC'nin Batı Berlin'le ve FAC ile sınırlarındaki çatışmalarla gelişebilirdi. ADC'nin Batı Berlin'le olan sınırını güvenlikli bir denetim altına almayı öngören Varşova Paktı kararı, dünya politikasında düşünce değişikliğine yol açan bir karardı. Bunun ifadesi, barışın ancak farklı toplumsal düzenlere sahip devletlerin işbirliği ile garanti altına alınabileceğini açıkça ortaya koyan Avrupa Antlaşmalar sistemiydi.

Ağustos 1961 Önlemlerine öngelen dönemde SSCB ile ABD arasında büyük tartışma ve müzakereler cereyan etti. 1958-1961 Yıllarında Sovyet Başbakanı Nikita Kruşçov'un Almanya ile barış anlaşması yapılması, bu mümkün olmuyorsa daha 1961 Berlin'in bağımsız bir şehir haline getirilmesi önerileri sözkonusuydu. Bütün bunlar Batılı güçlerin olumsuz yanıtları nedeniyle sadece hükümetlerde değil, genelkurmaylarda da büyük bir gerilime yol açtı. Viyana'da N.S. Kruşçov ile Kennedy arasındaki buluşmaya böyle gelindi. Her şey bıçak sırtındaydı; iki süper gücün temsilcileri arasındaki bu buluşma hiç bir sonuç getirmedi.

Böylece dünya, Varşova Paktının 5 Ağustos 1961'de Kremlin'deki oturumunda aldığı kararа yöneldi. Zamanın Dışişleri Bakanı A. Gromiko anılarında mealen şöyle yazıyor: Adeneur FAC üzerinde otorite olmayı Birleşik Almanya'ya tercih etmiş olduğu için Batılı güçler, Alman sorununu SSCB ile birlikte çözmeye hiç de hazır olmadıklarını gösterdikten ve SSCB'nin barış önerilerine silahlanmaya devamla yanıt verdikten sonra, Sovyet önderliği sosyalist devletler topluluğunu muhtemel zararlardan korumak için, ADC'nin Batı Berlin'le ve Federal Almanya ile sınırlarını güvenlikli hale getirmeyi ivedilikle gerekli gördü. Bu, diyor A. Gromiko, 5 Ağustos 1961 kararıyla çakışan SB'nin

önerisine uygun olarak 12 -13 Ağustos gecesi gerçekleşti. Önlemler SB Mareşali Konjew komutasında yürütüldü. Konjew, Batı'nın saldırı planları karşısında batı sınırlarının daha güçlü bir biçimde güvenlik altına alınması için Eylül 1961'de ADC Savunma Bakanı Heinz Hoffmann'a da sınırlara mayın döşemeye devam etmesi emrini verdi.

Her şey, SSCB ile ADC arasında 2005 yılına kadar geçerli olan ittifak antlaşmasına ve Varşova Paktı Yüksek Komutanlığının saptadığı operasyon planlarına uygun olarak gerçekleşti. Burada şunu açıkça ortaya koymak isterim ki, İkinci Dünya Savaşının sonucunda Almanya'nın dört bölgeye ayrılmasının kararlaştırılması, Oder ve Neisse nehirlerinin doğusundaki bölgenin Polonya'nın devlet hükümranlığı altına sokulması, ADC ile Batı Berlin ve ADC ile FAC arasındaki sınırlar, "bir bütün olarak Almanya'nın sorumluğunun" her zaman öteki galip devletlerle birlikte SSCB tarafından taşınmasını öngörmektedir. ADC bu çerçeve içinde tıpkı FAC'nin NATO içinde yaptığı gibi kendi ittifak yükümlülüklerini yerine getirmiştir.

KOHL VE BONN'LA GÖRÜŞMELER

Helmut Schmidt'in Başbakanliktan ayrılması ve Kohl'un işbaşına gelmesiyle iki Almanya arasındaki ilişkilerde yeni bir durum ortaya çıktı. Nihayetinde FAC ile ADC arasındaki ilişkileri bir normalleşmeye götürebilecek bütün adımları engellemek isteyen Kohl yönetiminde bir CDU vardı. Aradaki buzları kırarak, ADC ile FAC arasındaki Ana Sözleşmenin bağıtlanması ve ADC ile FAC'nin Birleşmiş Milletler Örgütüne eşit haklara sahip üyeler olarak alınmasının koşullarını yaratmakta elbirliği yapan Willy Brandt, Helmut Schmidt, Herbert Werner ve Egon Bahr'ı anımsıyorum. Atılan bu adımlar, Avrupa politikasında karşılıklı cepheleşmeden işbirliğine, öyleki cepheleşmenin yanısıra işbirliğinin yine de devam ettiği "köklü bir dönüş"tü. Kohl'un CDU'su ve Strauss'un CSU'su normalleşme politikasına kesin muhalif bir tavır almışlardı. Guillaumme Olayı[11] dolayısıyla Willy Brandt'ın Başbakanlıktan beklenmedik çekilişi gerçekleşti. Bu, ADC istihbarat örgütünün affedilmez bir hatasıydı.

[11] Federal Almanya Başbakanı Willi Brandt'ın danışmanı Guillaume'nin ADC hesabına çalışan bir casus olduğu ortaya çıkarıldı ve tutuklandı(24 Nisan 1973). Bunun üzerine Brandt 6 Mayıs 1973'de Başbakanlıktan istifa etti.

Önce Helsinki Konferansıyla (ve benim Helmut Schmidt'le görüşmemle de), Helmut Schmidt'i ADC'ni ziyarete götüren FAC ile işbirliği yolu açıldı. Ziyaretin sonuna doğru Polonya'da W. Jaruzelski'nin ani savaş hali ilanı haberi onu rahatsız etmiş olmasına rağmen, ziyaret olumlu geçti.

Daha sonra, bir süre geçip ADC ile FAC arasında ilişkiler gelişmeye başladığında, birden Helmut Schmidt'in Başbakanlıktan çekilmesi ve sosyal-liberal koalisyonun bozulması gündeme girdi. Helmut Schmidt, kendi tutumu konusunda bilgilendirmek için önceden bana telefon etti. Ona kendisinin Başbakanlıktan ayrılacak olmasından duyduğum üzüntüyü ve o zamana kadarki ortaklaşa iyi çabalarımız için teşekkürlerimi ifade ettim.

Ve şimdi Başbakan Kohl idi. Bizden hiç kimse, ADC ile FAC arasındaki ilişkilerin nasıl gideceğini bilmiyordu. Yıllardır Bonn'daki Parlamentoda muhalefet yürütmüş ve ADC ile ilişkilerin iyileşmesine ilişkin her şeye ayak diremiş olan insan şimdi Başbakandı. O günlerde Kohl kendi hükümet açıklamasında Doğu ile yapılan antlaşmaların sürdürülmesinden sözederek, iki Almanya arasındaki ilişkilerin daha da geliştirilmesi için bir ışık yakıyordu. O zaman, karşılıklı çatışmayı ortadan kaldırmak ve farklı toplumsal düzenlere sahip devletler arasında işbirliğini istemek, önemli bir sorundu. Barış ve yurttaşlarının yararına iki Alman devleti, sosyalist ve kapitalist Almanya arasında normal ilişkileri geliştirmek: bu bizim için önde gelen bir hedefti.

Bir gün, en son Başbakan H. Schmidt tarafından kullanılan telefon çaldı. Başbakan H. Kohl ile konuşmaya hazır olup olmadığım ve hazırsam ne zaman konuşabileceğim soruluyordu. Tabii ki konuşmaya hazırdım. Kohl ile aramda telefon konuşması başladı.

Bonn'daki hükümet değişikliğğinden sonra ADC ve FAC arasındaki ilişkilerin sürdürülmesinin devamı ve iki tarafın muhtemel bir buluşması için öneriler sözkonusuydu. Konuşulan her şey, bu konuda tutulan protokolde görülebilir.

Üzücü bir durum, yani K. Çernonko'nun cenaze töreni karşılaşmayı mümkün kıldı. Buluşma, 12 Mart 1985'de Moskova'da Lenin Tepesindeki konukevinde gerçekleşti. Samimi bir atmosferde gerçekleşen bu buluşma, orada yapılan temel tespitlere denk düşen bir anlam kazandı. Başbakan Kohl, FAC'ne yapmam düşünülen ve daha sonra 1987'de gerçekleşecek.olan ziyaret için iyi bir atmosfer yaratmak istiyordu. Barışın güvenceye alınması sorunları, iki egemen Alman devletinin varlığı ile toprak bütünlüğü ve bağımsızlığının temellerine ilişkin her şey görüşüldü. Kohl'un Dışişleri Danışmanı Telschik ile benim Devlet Sekreterim Hermann, kararlaştırdığımız açıklama metnini hazırladılar. Gelecekte Alman toprakları üzerinde sadece barışın geçerli olacağına ilişkin kararlılığımızı ve bunun için adımlar attığımızı teyid ettik.

Resmi görüşme aralarında Kohl ve ben, Hitler'e karşı direniş hareketi, Geschwister Schol[12] ve diğer konular üzerine sohbet ettik. Ziyaret tarihi üzerinde anlaştık. Başbakan Helmut Schmidt'in ADC'ne yaptığı ziyarete karşılık vermek, benim için zaten bir dostluk borcuydu. Tabii ki, ADC ile FAC arasındaki ilişkileri mümkün olabildiğince iyileştirmenin aciliyeti de bunu gerektiyordu. Bu görüşmenin sonunda bilindiği üzere ADC ile FAC ve Batı Berlin arasındaki turizm trafiği ge-

[12] Scholl Kardeşler: Hans Scholl ve Sophie Scholl. Faşizme karşı aktif direniş mücadelesi veren ve bu nedenle 22 Şubat 1943'de idam edilen iki öğrenci kardeş.

lişti .Daha sonraları SPD'den bazı şahsiyetlerle görüşmelerim oldu. Her iki ülkenin hükümetleri benim resmi ziyaretimi onayladılar.

Bu bağlamda aşağıdaki noktaları da belirtmek gereklidir: Benim FAC'ye ziyaretim, ÇDU ve SPD Parti yönetimleriyle yapılan görüşmeler gereğince daha 1984'de gerçekleşmesi gerekiyordu. O zaman Pravda'da "Yanlış Yolda" başlığı altında bir makale yayınlandı. Makale bu ziyareti hedef alıyordu ve kamuoyunda da öyle anlaşıldı. Zamanın Genel Sekreteri Çernenko'ya tatili sırasında telefon ettim. Moskova'da buluşmak üzere anlaştık ve Kremlin'de görüştük. ADC tarafından bu buluşmaya Axen, Hager, Honecker ve Mielke yoldaşlar, Sovyetler tarafından ise Çernenko, Gorbaçov, Ustinov, Çebrikov, Rusakov ve Grişenko katıldılar. Gerekçelerini geniş bir biçimde anlatarak, bu makalenin ADC'ne kara çalmak olacağını açıkladım. Herkes konuştu. Sovyet tarafından son konuşmayı Gorbaçov yaptı. Ziyaretin neden yapılmaması gerektiğini gerekçeleriyle anlattı. Ben de bu sorunu şimdi burada çözemeyeceğimizi, bu konudaki kararın Berlin'de alınacağını söyleyerek yanıtladım. O zaman FAC ziyaretim gerçekleşmedi; bu üç yıl sonra olacaktı.

Eylül 1987'de Bonn'daki karşılama dostçaydı. ADC devlet marşı ilk kez Bonn'da çalındı; ADC bayrağı layık olduğu yeri aldı. Fakat o zamana kadar iki tarafın başbaşa yaptığı görüşmelerdeki tutum ve içeriğin aksine, her şeyden önce Kohl'un resmi kabullerde yaptığı konuşmalar kabalıklarla doluydu. Bilindiği gibi resmi kabullerin birinde ben de yaptığım konuşmanın içine eklediğim birkaç sözcükle "Sosyalizm ve kapitalizm, tıpkı ateş ve su gibi uyuşmazdırlar" diyerek karşılık verdim.

Bununla birlikte geriye dönük olarak söylemek is-

terim ki, görüşmeler amaca uygun bir biçimde gerçekleşti. FAC basın-yayın organlarında da iyi bir yankı buldu. Fakat yapılan konuşmalar gösterdi ki, iki devletliliğin bitirileceği üzerine Moskova'nın sözleri kesin bir yankı bulmuştu. Konuşmalarda neler söylendiği, sözkonusu protokollerden görülebilir. Herkes kendi fikrini ona göre saptasın.

Bir çokları için ilginç olabilecek küçük bir anımsatma daha: Kohl 1988'de Weimar'dan Dresden'e kadar ADC'ne gayri resmi bir ziyaret yaptı. Basın söz verdi ve bu konuda hiç bir şey yazmadı.

BARIŞ İÇİNDE BİR ARADA YAŞAMA ÜZERİNE

Farklı toplumsal düzenlere sahip devletlerin barış içinde bir arada yaşaması politikasının, Sovyetler Birliği ve Varşova Paktı devletlerinin ölüm saatini hazırlamış olduğunu ispatlamak için bugün bir sürü kağıt ve zaman harcanıyor. Doğaldır ki böyle bir şeyin lafı olamaz. Ekim Devriminden bu yana barış içinde bir arada yaşama politikasının hiç bir alternatifi olmamıştır. Kavramın bizzat kendisinin sonradan politik ve bilimsel yaşama sokulmuş olması başka bir şeydir. Bilindiği gibi Hindistan, Bandung Konferansında kararlaştırılan barış içinde bir arada yaşamanın beş ilkesinini formüle ederek bu kavramı diplomasiye sokmuştur. Ama çok daha önce, 1917 Ekim Devrimi zaferinin hemen ertesinde, Bolşeviklerin önünde, farklı toplumsal düzenlere -kapitalist ve sosyalist- sahip devletlerin varlığı koşullarında nasıl devam edileceği sorusu duruyordu. Almanya'da ve diğer ülkelerde sosyalist devrimin gelmemesi halinde Sovyet Rusya'nın ayakta kalıp kalamayacağı ve sosyalizmin bir geleceğe sahip olup olamayacağı konusunda çok tereddütlü olan Lenin, ayrıntılı bir incelemesinde Sovyet İktidarının varolan Batılı kapitalist ülkeler karşısında nasıl güvenceye alınabileceğini ortaya koydu.

Brest-Litovski barış görüşmelerine ilişkin Rus Partisi

MK'sindaki tartışma, bu sorunda bir billurlaşma noktasıydı. Bilinmektedir ki, Sovyet İktidarının sağlamlaştırılması için Lenin derhal bir barış antlaşması imzalanmasından yana iken, görüşmeleri sürdüren kurulun başkanı Troçki, Kayserci Alman hükümetinin yayılmacı tutumunda devam etmesi halinde görüşmelerin sürdürülmemesi gerektiği fikrindeydi.C.27. Merkez Komitesinin bu konuda Troçki'nin tavrını desteklemesi, Ukrayna ve Kafkasların büyük bir bölümünün Wilhelmci istilacıların eline geçtiği büyük toprak kaybına neden oldu. Bu gelişme en sonunda Lenin'in, Kayser Almanyasıyla barış görüşmeleri derhal başlatılmazsa Merkez Komitesinden çekileceği tehdidiyle durduruldu. Gerçi Lenin, farklı toplumsal düzenlere sahip devletlerin barış içinde yanyana durmalarımn sorunsuz ve kolay olacağını düşünmüyordu. Fakat onun için şu çok açıktı ve ölümüne kadar da savundu: Çatışmaları da gözönüne alarak, barış içinde yanyana olmak mümkün olabilirdi. Bu görüş, çeşitli gelişmeler, özellikle de Rapollo Antlaşması aracılığıyla doğrulandı.

Moskova'da ve SB'nin çeşitli yerlerinde yaşadığım daha 1930/31 yıllarında kesin olarak kanaat getirdim ki, Sovyet devlet ve parti önderliği için sosyalist inşaayı devam ettirmek için barıştan daha kutsal bir şey yoktu ve bu yüzden devrim ihracını de reddetti. Bunu sadece şunu vurgulamak için belirtiyorum: Daha sonra Kruşçov tarafından formüle edilen barışçı birarada yaşama politikası zaten çok uzun zamandır Sovyet dış politikasının temel ögesidir. Çiçerin ve daha sonra Litvinov, barışı ve farklı toplumsal düzenlere sahip devletlerin barışçı işbirliğini, Sovyet dış politikasının ana özü olarak ele aldılar. Stalin yönetimindeki Sovyet önderliğinin politikasının da bu olduğuna hiç kuşku yoktur. Bu, Sovyet devletinin 75 yıllık varlığı sırasında

SB'nin kalkınmasının temeliydi.

ADC'nin kurulduğundan itibaren dış politikasında aynı ilkelerle yönetildiği bilinmektedir. Farklı toplumsal düzenlere sahip devletlerin barışçı yanyanalığından başka bir dış politika, mümkün olamazdı. İkinci Dünya Savaşı ve sonraki gelişimin bir sonucu olarak, kurulduğundan itibaren ADC'ne Avrupa'da belli bir yer verildi. Oluşumundan beri ADC, FAC'nin (tüm Almanya'yı -çn) haksız yere tek başına temsil iddiası karşısında onun ADC'nin iç düzenine saldırısını hesaba katmak zorundaydı. SB varolduğu sürece ADC bu politikayı başarıyla yürütebildi. ADC kendi politikasında ve ittifaklarına sadakatte güvenilir bir ülkeydi. FAC'nin 1937'deki sınırları içinde bir Almanya iddiası, onyıllarca rövanşizmi besledi ve böylece de çatışmayı sürdürdü. Bugün Avrupa sorunları üzerine müzakere yapılacak olsa, yıkılmış olmasına bakılmaksızın ADC de görüşme masasındaki yerini alırdı. Görlitzer Antlaşmasına ve Oder-Neisse barış hattına götüren ADC'nin politikası olmasaydı, Oder-Neisse sınırının kabulü mümkün olmazdı. Evet, FAC ile Polonya'nın Ostsee'deki (Doğu Denizi) sınırı, ADC ile Polonya'nın sözkonusu antlaşması olmaksızın hiç olmayacaktı. ADC'nin hem iç ve hem dış politikasını titizlikle hesaba katmak için Polonya'nın her türlü nedeni olurdu. Hitler'in savaş, talan ve katliam seferiyle Oder ve Neisse nehrinin ötesindeki bölgeyi kaybetmiş olduğunu kabullenmek, 1945'den sonra biz komünistler için bile kolay değildi. Biz de bu konuya ilişkin tavrımızı saptarken seçmenlerin -ki aralarında yaklaşık 4,3 milyon göçmen vardi- anlayış göstermeyebileceğini hesaba katmak zorundaydık.

SB, Polonya ve ÇSSC ile ittifakı dolayısıyla ADC Varşova Antlaşmasına bağlıydı. Barışın korunması için bunun büyük bir anlamı vardı. Varşova Paktının bir ü-

yesi olarak ADC kendine düşen görevleri yerine getirmeye her zaman gayret göstermiştir. SSCB'nin Avrupa'nın merkezinde yer alan bir müttefiki olduğunu bilerek, Sovyet silahlı kuvvetlerine ve onların aile bireylerine ikinci bir vatan olmak için her şeyi yapmıştır.

ADC ÜZERİNE

ADC'nin tradejisi özellikle büyüktür, çünkü ÇSSC ile birlikte, emperyalist sisteme gerçek bir alternatif olan en gelişmiş sosyalist ülkeydi. ADC'de sosyalizmin kurucusu kadınlar ve erkekler, halkın belleğinde kalan ve geleceği etkileyen bir çok şeyi o zaman başarmışlardır. Şimdi FAC'ne iltihaktan sonra, ADC'de kendileri için özellikle güzel ve değerli olan şeyi, yani sosyalizm'deki toplumsal güvenceyi özleyenler hiç de az değildir.

Sosyalizmde yer almış bütün hata ve eksikler, emekçiler tarafından gerçekleştirilen başarıların kötülenmesi hakkı ve imkanını doğurmaz. Nihayetinde biz, Sovyetler Birliği'nin tüm deneyimlerini yabana atıp, sosyalizmi bu veya şu tasarıma göre modelleştiremezdik. Bu sadece imkansız olmakla kalmaz, ayrıca doğru da olmazdı. Çünkü biz bu yolda attığımız ilk adımları, zaten sosyalizmi kurmuş olan ülkelerden öğrendik. ADC'de "bizim işletme"den sözedebiliyor olmaktan bilinçli bir gurur duyan emekçilerin sayısı hiç de az değildi. Bu giderek daha büyük ölçülerde yaşamı belirleyen ve aynı zamanda çok yönlü sorunları da beraberinde getiren ileriye atılmış önemli bir adımdı. O zaman işletme kollektifi anlaşması, konut yapımı, herkes için ucuz tatil yeri sözkonusuydu. İşçi ve köylülerin çocukları için üniversite imkanlarının sağlan-

ması gerekiyordu. Kapitalistler ve büyük toprak sahiplerinin, faşizm ve savaşın bize bıraktığı tüm bir toplumu, kelimesi kelimesine köklü bir biçimde değiştirmek gerekiyordu. Her şeyin doğru yapılıp yapılmadığını kim bilebilir? Fakat sanayi ve tarım için yeni kadrolar 1945'de henüz yoktu. Buna veya Zeiss'ı (iki büyük şirket- çn) kimin yönetebileceği sorusu, ilkin bu kadrolar yetiştikten sonra gündeme geldi. Bazı işletmeler için ise 1958'de karar verildi. Bazı yerlerde erken, bazılarında geç. Ama bir şey kesin: SED'in 2,3 milyon ve Demokratik Blok içinde ittifak yapılan diğer partilerin 500,000'in üzerindeki üyesi, yeni egemenler önünde boyun eğmek zorunda değildi. ADC, 1989'da gelişmiş bir toplumsal ağa sahip modern bir sanayi ve tarım ülkesiydi. Ve bugün bu mazide kalmış olsa da, ADC'nin tarih içindeki varlığı inkar edilemez. Hiç kimse, o muazzam anti-sosyalist saldırı bile onu tarihten silemez.

ADC, İkinci Dünya Savaşı ve sonrası gelişmelerin bir ürünüydü. 8 Mayıs 1945'de ona ilişkin bir tasarımımız bile yoktu. Hep birlikte bundan sonra nasıl yaşamamız gerektiğini soruyorduk.

Savaş ilkin Berlin'in yıkıntıları içinde sona ermişti. Zaferi kazanan müttefikler kendi aralarında anlaşmazlığa düşünce, her şey daha da karışık hale geldi. Halkın iradesi sorulmadan, bir değil iki Alman devleti ortaya çıktı. Daha önce hiç birimiz böyle bir şey olabileceğini düşünmedik. Batılı müttefikler kendi işgal bölgelerini birleştirdiler; böylece önce Bi-Zone daha sonra Tri-Zone[13] meydana geldi. Ayrı para sistemleri uygulanmaya başladı; bunu önce FAC'nin sonra da

[13] 8 Nisan 1949'da Washington'da biraraya gelen üç Batılı galip ülkenin Dışişleri Bakanları, kendi işgal bölgelerini birleştirmeye karar verdiler. Önce Bi-Zone(Amerikan ve

ADC'nin kurulması izledi. Bu gerçekten karmaşık durumda W. Pieck, O. Grotewohl, W. Ulbricht, O. Nuschke, W. Külz ve J. Dieckmann şimdi ADC'de yaşayan ve 4,3 milyonu göçmen olmak üzere toplam 17 milyon nüfuslu halka daha iyi bir yaşam olanağı sağlamak için çalıştılar. SED, bu yolda burjuvaziye bağlı partilerce de desteklendi. Anti-faşist Demokratik Partiler Blokunun insiyatifinde ve bunların seferber ettiği geniş bir "Birlik ve Adil Barış İçin" halk hareketiyle ADC kuruldu. İkinci Dünya Savaşının yıkıntıları üzerinde kurulan ADC, dünya çapında diplomatik ilişkilere sahip, Birleşmiş Milletler Örgütü içinde aktif olarak çalışan itibarlı bir devlet haline geldi.

ADC'nin politikası, olumlu ya da olumsuz açıdan, Avrupa ve dünyada olup bitenlerden bağımsız biçimde ele alınamaz. Sürekli keskinleşen ve 70'li yıllardaki atom savaşı tehlikesini de içeren dünya durumu içinde, ADC'nin Avrupa'da yumuşama için bir "dönüşüm" girişimini başlattığını söylemek, bir abartma değil tersine gerçeğin ta kendisidir. ADC, atom roketlerin her iki tarafta karşılıklı konuşlandırılmasından derinden etkilendi. Bunun için ayrıca iki milyar Mark daha harcamak zorundaydık. Daha sonra başarı arayanların Warendorf'da[14] görüp kanaat getirecekleri gibi, sadece ciddi bir durumda tekniğin devreye sokulması için kuruluşlar değil, ayrıca Sovyet silahlı kuvvetleri personeli ve aileleri için konutlar, okullar, çocuk yuva-

İngiliz işgal bölgesi) oluştu; daha sonra Fransa'nın da işgal bölgesini birleştirmesiyle Tri-Zone olarak genişletildi. Bu görüşmede Batı Almanya'daki askeri hükümete son verilmesi ama Müttefikler Yüksek Komiserliğinin Batı Almanya üzerinde politik denetiminin devamı kararlaştırıldı.

(14) Warendorf: ADC'de Sovyet askeri karargahının olduğu kent.

ları ve lokantalar inşa edildi.

Bir şey görmezden gelinemez ve bu bütün bir 40 yıl için geçerlidir: Birçok şey halkın bizzat kendi çabasıyla yaratıldı; ama bu ilkin SSCB'nin varlığı ve yardımı sayesinde mümkün oldu. L.J. Brejnev 28 Temmuz 1970'de daveti üzerine ziyaret ettiğim Moskova'daki hastanede aşağıdaki sözleri söylediğinde tamamen haklıydı: "Biz, Sovyetler Birliği olmaksızın, onun iktidarı ve gücü olmaksızın ADC varolamaz. Bizsiz bir ADC yoktur. ADC'nin varlığı bizim çıkarlarımıza, bütün sosyalist devletlerin çıkarına uygundur. O bizim Hitler Almanyası karşısındaki zaferimizin bir sonucudur. Artık Almanya yok ve böylesi iyidir. Şimdi sosyalist ADC ve kapitalist Federal Almanya vardır". Milyonlarca erkek, kadın ve çocuğun acıları pahasına ,Sovyetler Birliği olmaksızın bir ADC'nin olmayacağı açıkça doğrulanacaktı. Savaş sonrasının tarihini, gerçekte Postdam Antlaşmasının sürdürülmesi için verilen ortak mücadeleyi ve Avrupa'nın soğuk savaşın içine sokuluşunu bilen kimse, ADC'nin ne biraz "yapay" ne de "doğal dışı" olduğunu bilir. ADC onyıllarca, sosyalizmin yurdu, halk için yaşanabilir, dünya için göze çarpan bir ülke oldu. Şurası kesin ki, biz sosyalizmi gerçekte kendi yurdumuzda kaybettik. Daha sonradan ortaya çıkıyor ki, daha "dönüş"ten önce Batı'da, Perestroika ve Glasnost sırasında ADC'nin ortadan kaldırılmasını imkan dahilinde gören şahsiyetlerin sayısı hiç de az değildi. Burada şu soru ortaya çıkıyor: Neden bu ADC'de zamanında ve bütün kapsamıyla görülmedi ve gerekli biçimde ele alınmadı?

ADC'de aydınların büyük bir kesiminin, -üstelik de Sovyetler Birliği'nde yenileşme yıldızının çoktan söndüğü bir noktada- Perestoika ve Glasnosttan yana olmasındaki bu şevk neden? Nasıl olursa olsun, büyük hatanın sonucu şimdi açıkça ortaya çıktıktan sonra, sı-

ra bu büyük felaketten dersler çıkarmaya geliyor. En önemli nedenlerden biri belki de şudur: Daha sonra 1989/90'da ADC'ni boydan boya kaplayacak olan milliyetçilik tehlikesini küçümsedik. Parçalanmış ve birçok radyo-televizyon istasyonun insanların tutumunu etkilediği bir ülkede sosyalizmi inşaanın ortaya çıkardığı sorunları küçümsedik. Doğu ve Batı eğilimlerinin ekonomik alandaki etkisini ve tüketimin rolünü küçümsedik. NATO içindeki FAC'nin Avrupa'da en güçlü ekonomik ve askeri güç olmasından doğan tehlikeleri küçümsedik. Biz bu tehlikeleri biliyorduk. ADC'ni bütün alanlarda güçlendirmek için büyük ekonomik, politik ve ideolojik çaba harcandı. Fakat açık ki bu yeterli olmadı. Bir bütün olarak yaptığımız iyi şeyleri, keşke daha iyi yapmalı ve yapabilseydik. Doğaldır ki, bu arada, yeni bir toplum kurulmasının sayısız yeni sorunları da beraberinde getirmiş olduğunu gözönüne almak gerekir. Tüm sorunlar tam zamanında ve doğru kavranıp yanıtlanamadı. Az sayıdaki birkaç gelişmiş kapitalist ülkede yüksek teknojinin çok hızlı gelişmesinin ortaya çıkardığı her bir sorunun, sosyalist zeminin bütünlüğü içinde yeterince amaca uygun ele alınmamasının, sosyalist toplumun şekillenmesini büyük oranda engelleyici etkileri oldu. İhracat ve ithalat alanında sık görülen aksaklıkların ADC halk ekonomisinin gelişiminde ortaya çıkardığı sorunlar konusunda ise tam bir suskunluk vardı. Bunlar arasında özellikle, Sovyet maden kömürünün Polonya'dan re-exportu[15] gibi sorunlar sayılabilir. Sovyetler Birliği'nden demir ve çelik ithali, saptanan normlara uygun değildi ve daha bir sürü sorun. Bunlara bir de bizim çözülemeyen ekonomik sorunlarımız ekleniyordu. Bu sorunların na-

(15) İthal edilen bir malın bir başka ülkeye tekrar ihracı

sıl çözüleceğine ilişkin uygun tasarımlar vardı; ama somut adımlar atmaktan geri duruldu. Bütün bunlar üretim üzerinde etkisini gösterdi. Paylaştığımız yorgan çok kısa geliyordu. Ekonomik işbirliği ve uzmanlaşma Batı'da çok gelişmişti, ama RGW[16] işlemiyordu; hele de bilimsel-teknojik devrimle bağlantılı yeni sorunlar konusunda hiç işlemiyordu. Özellikte 1985'den sonra sosyalist ekonominin zayıflamaya başlamasıyla sorunlar daha da keskinleşti. Petrol ithalindeki azalma tersine çevrilemediği ve benzeri hammaddelerin sağlanmasında azalma meydana geldiğinde, -ki bunun için eskiden her zaman Sovyetler Birliği'nden 2 milyar Mark değerinde döviz alıyorduk- bir şey yapamaz olduk. 1981 yılında ADC Devlet Planma Komisyonun önerisi üzerine, SBKP Politbüro'suna başvurarak durumun ciddiyetini anlattım. Şöyle ki, petrol transferinin tek yanlı olarak 19 milyondan 17 milyon tona indirilmesi, ADC'ni sarsan tehlikeyi büyütüyordu. Bunun yanısısıra Sovyetler Birliği'ne hububat transferinin 3 milyondan 4 milyona çıkması, bizi Batı'dan hububat almaya zorluyordu.

Bir başka sorun demokrasinin gelişimi ile ilgiliydi. 1988'deki 7. Plenumda, insanların toplumun, işletmelerin, yerleşim birimlerinin doğrudan yönetimine daha güçlü nasıl çekileceğine ilişkin ortaya atılan soruları, canlı bir biçimde ele almamış olmamız bir hataydı. Öyleki işyeri konseylerinin yaratılması ve başka bir sürü şey tartışılıyordu. Bugün sosyalizmde sanki hiç demokrasi olmamış gibi davranmak ya da burjuva demokrasisini sosyalist demokrasiden üstün tutmak,

(16) RGW: Türkçede ingilizce adının kısaltması COMECON olarak tanınan,sosyalist ülkeler arasındaki "Ekonomik ve Ticari İşbirliği Konseyi"nin almanca kısaltması.

ne hakikate ve kapitalist toplumun bugün herkes için gözle görünen gerçekliklerine uyar. Sınıflardan bağımsız demokrasi üzerine modern lafların sis perdesini alaşağı etmek gerekir. İnsanların ancak değerler yarattıkları, en önemli üretim araçlarının sahibi oldukları ve toprağın onlara ait olduğu yerde gerçek bir demokratikleşmenin mümkün olduğu yadsınamaz. Burjuva demokrasisi, ancak ve ancak çalışan insanların mücadeler yoluyla sermayaye karşı hareket alanı kazanabildikleri yerde iş görmektedir. Sermaye nerede iktidarda ise, orada halk kısıtlanmaktadır. Varolan demokratik mekanizma ve yapılar da bunu değiştirmemektedir. Kâra ve sınıf çıkarlarına dokunulduğu yer ve zamanda bunlar hiç bir rol oynamamaktadır. Halkın sosyalizmde kısıtlanmasına ilişkin gevezeliklerin hiç bir temeli yoktur. Halkın üretim araçlarının sahibi olduğu yerde, halkı kısıtlamaya yol açan her zamanki sömürü, ekonomik zor yoktur. Bizim daha da iyileştirilmesi, mükemmelleştirilmesi gereken demokratik yapılarımız yeterli miydi? Demokrasimizin bir çok bakımlardan yeterli olmadığına kuşku yoktur. Çeşitli düzeylerde yetersiz gelişmişti. İnsanların tayin edici sorunlara ortak edilmesi ve sorumluluğa çekilmesi, sahiplik bilinci yeterince şekillenmemişti. Bu sorunlar üzerine varolanı daha da geliştirmek noktasından hareketle eğiliyor, sürekliliğin korunması ve acil yenilenmeden sözediyorduk. Eğer sosyalist inşaayı ileri götürmeye yol açacaksa, yeniden biçimlenmeye ve yeni yollara karşı değildik. Bu kavramlar, partimizin ve devletin birçok belgesinde yer almıştır. Ama bugün SB'deki acı deneylerden sonra sosyalizmin görevi olarak dikkate alınması gereken böyle bir yenilenmeye karşı idik. Bu konudaki tüm diğer varsayımlara karşı şu noktanın altını çizmek gereklidir: ADC, asıl oarak kararlaştırıldığı biçimiyle SBKP'nin yolunu destekle-

miştir. SBKP'nin yeniden biçimlenmeye ilişkin belgeleri, belki de başka hiç bir sosyalist ülkede olmadığı kadar ADC'de yayınlandı. Fakat şunu inkar etmiyor ve bugün inanıyorum ki, Sovyet tarihinin ve güncel gelişim koşullarının özelliklerinin yol açtığı SB'deki yeniden biçimlenmenin ADC'ye aktarılması doğru olmazdı ve hatta tehlikeli olurdu.

İdeolojik çalışmamızdaki eksikler önemliydi. Çok şey yaptık ama yaşamın her gün ortaya koyduğu yeni sorular açısından bu çalışmanın niteliği belli ki yeterli değildi. Bu konu, SED Merkez Komitesinin İlçe Sekreterleriyle 12 Şubat 1988'de yaptığı damşma toplantısında konuşuldu. Yeni sorunlar neydi? Burada sadece Helsinki'den kaynaklanan insan hakları kampanyasının muazzam karşı etkisini belirtmek isterim ki, bunun etkisi açıkçası hafife alındı. Bizim geri çekilmemiz yanlıştı. Saldırıya geçmek yerine, alanı boş bıraktık. Temel insan hakları konusunda şikayette bulunmadık; emperyalistlerin kendi ülkelerinde ayaklar altına aldıkları insan haklarını özgürlük bayrağı altında bize karşı kullanmalarına imkan verdik. Bizim bu konudaki tasarımımız teori ve pratikte zayıftı. Ve bazen de ADC koşullarında gerçekleştirilmesi zordu. Ben burada sadece seyahat trafiğinin genişletilmesini düşünüyorum.

İdeolojik çalışmada şematizm var mıydı? Evet, vardı. Sosyalizm tarihinin çarpıtılması, hatasız komünistler olmak talebini yükseltmek için zayıflık ve hataların öne çıkarılması ve sonuç olarak partiye sırt çevrilmesinin doğal olarak sarsıcı etkiler yapmış olması, gençler arasında ideolojik çalışmayı daha da güçleştirdi. Böylece birçokları sosyalist ideale olan inançlarını yitirdi. Zayıflık ve hataların ortaya çıkarılması, bugün ve yarın neyin daha iyi yapılacağını netleştirmek için gerekliydi. Çıkarılacak dersler vardı. Fakat böyle yönlendirilmemiş çabalar ne sonuç yarattı? Basın üzerinden, aynı

zamanda edebiyat üzerinden dramatik sanat araçlarıyla, sosyalizmin tarihiyle sınırsızca bir hesaplaşma yürütüldü. Sosyalizm yalancıların ve haydutların yolu olsa gerekti. SED'i gerici ve sosyalizmi de feodalizm olarak niteleyerek, bunlara daha sonra PDS Başkanı Sayın Gysi de katıldı. Kuşkular körüklendi ve idealler sarsıldı. Oysa KPD ve daha sonra da SED, Almanları Sovyet insanlarının kalkınma düzeyine, dünyadaki ilk sosyalist devletin tarihine yaklaştırmak için ne muazzam bir çaba yürütmüştü. Bir halk kelimenin tam anlamıyla SB düşmanı olmak çıkarılıp SB dostu haline getirilmişti. Alman komünistleri ve anti-faşistlerinin, belli bir aşamada çok acılı olan Stalin dönemi üzerine suskunluk da göstermeksizin, SB'nin dünya tarihindeki rolünü tartışma konusu yapacak hiç bir çatlağa izin vermemesi, tarihsel ve politik bir zorunluluktu. Sovyetler Birliği'nin rolünü idealize etmekle suçlanıyoruz. Olabilir, ama SB'ni karalamak için yürütülen sürekli ve yoğun Batı propagandası gözönüne alındığında, buna hakkımız yok muydu? Sovyetler Birliği bizim için sosyalizmin bayraktarıydı. Reagan'ın, Sovyetler Birliği'ni sliahsızlandırılması gereken bir kötülükler krallığı olarak nitelemesi unutulmuş muydu? SED, halkın çoğunluğu ve bütün kuşaklar, Sovyetler Birliği'ne sarsılmaz bir güven ruhuyla eğitilmişti. Bunların şimdi ikinci bir kez -1956'da ve daha sonra 1985'den 1990'a kadar- artık düşmandan gelmeyen bir şeyi hazmetmeleri gerekiyordu. Birden bire her şey değerini değiştirdi. Sosyalizmin güçlüklerle dolu yolu üzerindeki her şey, sosyalizmin faşizme karşı zaferi de dahil olmak üzere her şey, yeniden değerlendirmeye tabi tutuldu. Hiç bir tarih incelemesi de yoktu ki, gelişimi, onun ışığında hataların da eşlik ettiği bir tarih olarak ortaya koysun. Hayır, o zamana kadar önemli görünen Ekim Devrimiyle ilgili her şey, tartışma konusu oldu. Partimiz bu-

nun karşısında nasıl tavır alabilir ve almalıydı? SB'de açıkça müsamaha gösterilen bir politikayla hesaplaşmanın sonucu ne olabilirdi? ADC'nin tecriti? İnsanlar bunu anlar mıydı?

Biz SB'deki politikanın olumlu yönde değişmesinden yanaydık. SB'nin halk için daha iyi olacak yeni bir sosyal politik programa girişmesini 1985'de selamladık. Fakat bu programın sosyal ekonomik gelişimi hızlandıracak biçimde uygulanacağı konusunda kuşkuluyduk. SB'nin politik yaşamında cereyan eden başka her şeye, SB'nin bizim için tahmin edilmesi güç bir iç meselesi olarak baktık. Emperyalizmin kesinlikle yanlış değerlendirilmesinden ortaya çıkabilecek ve zaten çıkmış da olan tehlikeyi görmüş olduğum ise doğrudur. Bu nedenle uyarıda bulundum. Fakat önderliğimizdeki herkes, öyle görülüyordu ki, buradan ADC'nin dağılmasının gündeme geleceğine açıkça ikna olmuş değildi. Bu tehlike tahminimden çok daha fazla gelişti; parti bunu göremedi. Bugün buradan hareketle SB'ne karşı olumsuz bir tavır saptamak, daha sonra meydana gelen olaylarca çürütülmektedir.

Bu süreçte muhalefetin hangi rolü oynadığı sorulmaktadır. Çeşitli akımlarla, toplumdaki çeşitli güçlerle ve hatta Kilise çevreleriyle gelişmiş bir ortak çalışmanın olduğu bilinmiyor olamaz. Bazılarının bugün inandırmak istediklerinden daha fazla bir ortak çalışma vardı. Makul ve gerçekçi düşünen insanların geniş bir ittifak özlemi, bizim diyalog politikamıza uygun düşüyordu. Nihayetinde sadece kapalı görüşmeler değil, tersine kamuoyunda yaygınca bilinen ve Kilise, barış örgütleri ve diğerleriyle birlikte gerçekleştirdiğimiz eylemler, konferanslar ve buluşmalar vardı. Örneğin sadece bizim partimizin saflarında onay bulmakla kalmayan bir Olof Palme yürüyüşünü hatırlıyorum. Bu çevreler içinde öznel olarak samimi olan ama

bizim tarafımızdan çoğu kez politik olarak olumsuz değerlendirilen insanlar vardı. Bu tutum, onları yanlışş bir yola yöneltmeye hiç de az katkıda bulunmamıştır, Fakat bundan kaçınmak her zaman kolay değildi ve olmamıştır da. Bu bağlamda Kilisenin rolünü ele alalım. Protestan Kilisesi 1985'de Perestroika ve Glasnostun işaretiyle tanrının evini parti binasına çevirmiştir. ADC'deki Protestan Kilisesi yönetimi, aynı zamanda devletin de yardımıyla onarılan Greifswald'deki Katedralin açılışına Devlet Konseyi Başkanını davet ettiği için Sayın Piskopos Grenke'yi görevinden çekilmeye zorladı.

1989 Kasımında hemen hiç bir gösteri yoktur ki, papazlar tarafından yönetilmemiş olsun. "Dönüş"ten sonra ise papazlar tarafından işgal edilmemiş, tayin edici öneme sahip görevler pek azdır. Fakat papazların ve kilise yönetimlerinin tavırlarında da farklılıklar vardır. ADC için, Kilise için sosyalizm altında içtenlikle uğraşanlar hiç de az değildi. Bütün bir muhalefeti, başka türlü düşünenler olarak tammlamak kolaycılıktır. Muhalefetin çekirdeği, sosyalizme karşıydı. Bu görmezden gelinemezdi. Sistemin ortadan kaldırılmasını isteyen, sosyalist devlet düşmanları vardı. Nihayetinde kapitalizmin politik ve ekonomik sistemini burjuva demokrasisi kılığında yeniden inşaa etmek için çalışan güçler başka ne olarak nitelenebilir? Nereden bakılırsa bakılsın, burjuvazinin 40 yıl önce yitirdiği iktidarını yeniden kurmak için yürütülen bir mücadele vardı. "Kişisel" bir iktidarın, "Politbüro egemenliği"nin yıkılması değil, tersine halk işletmelerinin ortadan kaldırılması, tarımsal üretim kooperatiflerinin dağıtılması, köylülerin toprağının junkerlere geri verilmesi ve sosyalist mülkiyetin ortadan kaldırılması sözkonusuydu. ADC'nin dağıtılması, dolayısıyla ADC devletiyle ilgili ne varsa her şeyin ortadan kaldırılması, bilimsel ku-

rumların ve sağlık kuruluşlarının ortadan kaldırılması sözkonusuydu. Kapitalistler işletmelerini geri aldılar; sermaye iktidarının basitçe yeniden kurulması gerçekleşti. Bugün hiç kimse, bütün sosyalist ülkelerde uluslararası bir senaryo uyarınca karşı-devrimler gerçekleştiğini inkar edemez. Bu ülkelerdeki bütün Marksist partiler aynı senaryoya uygun olarak parçalandı. Bu partiler "yeni düşünce" tapınağında kurban edildiler. "Yeni düşünce" ile birlikte toplumsal sistemler arasındaki farklılığın varolmaktan çıkacağına inanmak vahim bir hataydı.

Hataların bir ana nedenini, birçok insanın sosyalizmle özdeşliklerini yitirmelerinin bir ana nedenini,özellikle, son yılarda sosyalizm tarihinin çarpıtılmış olarak ortaya konmuş olmasında; dahası tarihsel olarak henüz genç bir toplumsal düzenin noksanlıklarını kendi çelişkileriyle birlikte çok yönlü olarak ortaya konmamış olmasında görüyorum. Yeni bir toplum düzenine giden yolda yapılan eksiklik ve yanlışlar, kapitalist sömürü toplumunun alternatifi olan sosyalizmin kazanımları ve ideallerini tümüyle tartışmalı hale getirecek bir tarzda ele alındı. Bizim zayıflığımız, sosyalist ideallerimizi bireyler için her bakımdan yaşanabilir yapmayı beceremememiş olmaktır. Sosyalizmin henüz olgunlaşmamış bir kertede bulunduğunu ve nesnel olarak da ulaşılması özlenenle arasında hala sınırlar olduğunu; fakat sosyalizmin kendi gelişiminin sonsuz potansiyellere sahip olduğunu hiç bir zaman inkar etmedik. Bugün öylesine çok övülen demokratik sosyalizmin nasıl bir şey olabileceği sorusu, yanıtlanmamış olarak duruyor. Bu nasıl tanımlanırsa tanımlansın, komünizmle arasındaki asıl fark, sadece komünist ideallerin değil, tersine mülkiyet koşullarındaki değişimin de kesinlikle reddedilmesidir. İnsanın insan tarafından sömürülmesine son vermek, her hal ve koşulda temel

üretim araçları üzerindeki özel mülkiyetin kayıtsız şartsız kaldırılmasını gerektirir. Üretimi toplum ve bireyler için daha verimli yürütmenin; işçi ve köylülerin, kadınların ve gençlerin, bütün yurttaşların günlük yaşamda yönetime katılma ve sorumluluklarını gerçekleştirmenin; verimlilik ilkesi ve toplumsal güvenceyi sağlamanın, manevi yaşamı geliştirmenin ve başkalarına ve kendine saygıyı bir değer olarak korumanın önkoşulu budur. Şu itiraz edilemez gerçek varolmaya devam ediyor: Nerede barış, çalışma hakkı ve dayanışma, nerede temel insan hakları garanti edilmişse, sosyalizm oradadır. Yoksa insanın bireyselliğinin kendini özgürce açımlamasından sözetmek laf-ı güzaftır.

Bana sıkça soruluyor: Bu türden temel konularda sosyalist ülkeler arasında deney alış-verişi var mıydı? Evet, her düzeyde ve çeşitli toplumsal alanlara ilişkin vardı. Verimli bir deney alış-verişi, aynı zamanda fikir çatışması da vardı; ortak çalışma vardı. Birçok şey üzerine konuşuldu, ama birçok soruyu beraberinde getiren toplumda çoğulculuk konusu ve önemli daha başka sorunlar etraflı biçimde tartışılmadı. Belirttiğim gibi, her konuda konuşuldu; ama NATO üyesi devletler çeşitli alanlarda ortak tavırlarını tartışıp karara bağlarken, bizde ise 1986'dan itibaren -her ne kadar önder gücün çıkarına uymadığı yerde tutulmuyor olsa da- geçerli olan, her ülkenin kendi politikasını kendisinin yapması gerektiği ilkesiydi. Bu ilke elbette doğruydu. Ama dostluk, işbirliği ve karşılıklı yardımlaşma üzerine antlaşmalarla saptanmış ilkelerin hiç biri zedelenmemeliydi. 1989 Krizinin tepe noktasında Bükreş'te yapılan danışma toplantısında, ortaklaşa nasıl davranacağımızın ve buna zorunlu olduğumuzun açıkça konuşulup tartışılmamış olması özellikle esef vericidir. Birçok Genel Sekreter tarafından Ekim 1989'da Berlin'de yeniden yapılması istenmiş bir da-

nışma toplantısı ise artık gerçekleşemeyecekti. Doğaldır ki, "gelişmeyi önleyebilir miydik?" sorusu ortaya çıkıyor.

ADC'NİN KURULUŞUNDAKİ BAŞARILAR VE YIKILIŞI

Milyonlarca emekçi 40 yıl içinde kelimenin tam anlamıyla İkinci Dünya Savaşının yıkıntıları üzerinde ADC'de yeni bir sanayi kurdular. Üstelik kurdukları işletmeler, birkaç kez -örneğin Brandenburg Çelik İşletmesinde olduğu gibi- savaş tazminatı olarak sökülüp alınmasına karşın bunu başardılar. Sonunda ADC toprakları üzerinde daha önce varolmayan bir sanayi ağı yarattılar. ADC'nin en gelişmiş on sanayi ülkesi arasına girdiği sadece bizim tarafımızdan değil, uluslararası zirve tarafından da saptanmıştır. İkinci bir demiryolu hattı eksik olmakla birlikte -ki 1989 yılına kadar bu henüz tam olarak yeniden inşaa edilmiş değildi- Deutsche Reichsbahn[17] çok gelişmiş sanayi için etkili bir taşımacalık olanağı sunmaktaydı. Bu olmaksızın sanayinin kurulması ve geliştirilmesi imkansız olurdu. Bugün artık hiç dikkate alınmıyor, ama kimya, inşaat, makine ve taşıt sanayinin önemli merkezleri 1958 yılına kadar Sovyetlerin tasarrufundaydı. İçerisinde büyük işletmelerin biraraya getirldiği 26 Sovyet anonim şirketi, Alman saldırısı dolayısıyla ekonomik olarak ol-

(17) Deutsche Reichsbahn: ADC'deki Devlet Demiryolları İşletmesi

dukça zayıflamış olan Sovyetler Birliği için çalıştı. Aynı şey Alman-Sovyet anonim şirketi Wismut için de geçerlidir. Bu şirket 1989 yılına kadar hem yatırım hem de üretim ve konut yapımıyla ilgili alanda ağırlıklı olarak ADC tarafından finanse edildi.

Bu belirlemelerle hiç bir biçimde Sovyetler Birliği'nin sağladığı başarılar küçümsenemez. ADC esas olarak ilkin Sovyetlerin bu başarıları dolayısıyla gelişebildi. ADC'deki yaşamın temelleri bütün alanlarda yalnızca SSCB ile sıkı işbirliği sayesinde varolmaktaydı. Fakat dikkatler bu olgulara ve başka çeşitli şeylere çekilirse, işçilerin ve çalışanların, bilimsel-teknik aydınlar tabakası mensuplarının başarıları yeterince takdir edilmeyebilir. Kuruluşunda ADC kendisine ait hiç bir sanayi ve hammadde temeline dayanamazdı. İşgal bölgeleri arasına sınırlar çekilmesi dolayısıyla, o zaman hala varolduğu kadarıyla tek Alman ekonomik yapısı parçalandı. Sadece ilk zamanlardaki Sovyet işgal bölgesine karşı değil, daha sonraları ADC'ne karşı da somut bir abluka vardı.

ADC yurttaşları, en azından Batı Almanyadakiler kadar çalışkandılar. Çalışma, eğitim ve dinlenme hakkının gerçekleştirilebilmiş ve gerçek bir sosyal toplumun meydana getirilmiş olmasının temellerini onların bu başarılı çalışması yarattı. Her halukarda ADC işçilerin, köylülerin ve bilim adamlarının çalışkanlığı, ADC hükümetinin aktif faaliyetleri sayesinde kendi yurttaşları için beslenme sorununu çözecek durumdaki tek sosyalist ülkeydi. Sanayi, tarım ve bilim arasında iyi bir ortak çalışma sayesinde, 1981'den itibaren her yıl 11 milyon tonun üzerinde tahıl ve başka tarımsal ürünler üretildi. Kollektif tarım işletmeleri, köylülerin çalışkanlık ve yeteneklerine hiç bir sınır koymuyordu. İyi bir gelirleri ve iyi bir gelecekleri vardı. Oysa bunlar 1989'da zorla yerle bir edildi. Batı ürünleriyle pazarı a-

labildiğine dolduran Batının büyük alış-veriş mağazalarınca eski ADC'nin yağmalanması da buna dahildir. Köylülerin patates ve sebze gibi kendi ürünleri çürümeye terkedildi. Federal Almanya yasalarının ve AT'nin tarım politikasının yürürlüğe konulması çerçevesinde tarımsal üretim kooperatifleri dağıtıldı; öyle ki eskiden tarımda çalışan 800.000 kişiden şimdi yalnızca 200.000 kişinin işi var.

ADC'nin 1989'a kadarki kalkınmasının temellerinin, SSCB'den hammadde alımları olduğunun gözden kaçırılmasına asla izin verilemez. "ADC sosyalist topluluk içinde kendi başına bağımsız bir tavır alması gerekirdi" düşüncesindeki politikacılar ve teorisyenler, ister dikkate alsınlar, isterse almasınlar: SSCB ile sıkı ittifak olmaksızın ADC hayatta varolamazdı. ADC'nin müttefiklerininkinden başka hiç bir yolu izleyemez olduğu, real politikacılar için açıktır.

Bu temel gerçeğe örnek olarak, 1981-1985 yıllarında SB'den sadece ham ve mamul madde tedarikini ele alalım. Bu zaman dilimi içinde 95 milyon ton petrol, 32 milyar metreküp doğal gaz, 21 milyon ton taşkömürü, 8,5 milyon ton demir cevheri, 4,8 milyon ton ham demir, 211.500 ton bakır, 65 bin ton alüminyum, 7,7 milyon metreküp kereste, 257 bin ton selüloz ve 440 bin ton pamuk ile başka önemli ürünleri SB sağlamıştır. Bu gerçek, tarih yeniden yazılırken, FAC ve Batılı müttefiklerinin kapsamlı bir ekonomik boykotu karşısında, SSCB'nin, ADC'nin kuruluşunu ve ileriye doğru sürekli gelişimini garanti ettiğini, hiç kimsenin görmezden gelemeyeceğini ve buna hakkı olmadığını açıkça ortaya koyuyor olmalıdır. Bu yardım olmaksızın, en yetenekli işçi sınıfı, en çalışkan köylülük ve en zeki aydınlar tabakası da olsa da, ADC'den 1989'da hala varolduğu kadar öyle güçlü bir sanayi ve tarım ülkesi yaratamazdı.

ADC'nin halk ekonomisi şimdi kasıtlı olarak batırılıyor. Bu, öyle görünüyor ki, ADC'ni az gelişmiş bir ülke düzeyine indirmeyi daha da kolaylaştırıyor. Gerçek şudur: ADC ekonomisi, Batı Almanya'daki işletmelerin tam kapasite kullanımına zarar vermediğinde ve sadece o ölçüde isteniyor. Bugün herkesin malumudur ki, Batı Almanya'da kimya sanayi kapasitenin üzerinde olduğu için, ADC'nin kimya sanayisi büyük ölçüde yıkılmıştır. ADC'nin tekstil sanayisi yıkılmıştır, çünkü Batı Almanya'da tekstil sanayi kapasitesini düşürmek zorundaydı. Aynı şey, çelik ve metal işletmeleri, elektronik ve elektroteknik işletmeleri, tersaneler ve başka sanayi dalları ve işletmeleri için de geçerlidir.

ADC'nin sanayisizleştirilmesi, eski Orta Almanya'da onyıllarca çalışarak yeni bir sanayi kuran bütün çalışkan insanlara karşı işlenmiş bir suçtur. Sanayisizleştirme, kültürün temeli olarak çalışma yaşamını tamamen kötürümleştiren bir kültür rezaletidir. Bir kere daha vurgulamak için tekrarlıyorum: ADC'deki kimya işletmeleri, kimya sanayi çevreye pis kokular saçtığı için yıkılmamıştır. Batı'daki ve başka yerlerdeki kimya işletmeleri de kokuyor. Hayır, yıkım tamamen rekabet nedeniyle gerçekleştirilmiştir.

ADC'nin kültürel başarılarını tarihten silmeyi denemek, aptalca olduğu kadar düpedüz onursuzca da bir çabadır. Bunu söylerken, örneğin Hitler faşizminin yenilgisinden sonra ADC'nin eğitim alanındaki gibi sadece temel ve köklü değişikler getiren kazanımları değil; kreş ve çocuk yuvaları ve çocuklarla ilgili diğer kuruluşları, halkın tüm çocuklarına olanaklar sağlayan çağdaş genel eğitim veren politeknik ortaokulların kurulması ve geliştirilmesini, eğitimden sonra bir iş bulmayı kesinlikle sağlayan özenle kurulmuş meslek eğitim sistemini, yüksek okul ve sağlık sisteminin kuruluşunu ve çeşitli akademilerin çalışmalarını düşünüyo-

rum. Bunlar bütün dünyada kabul edildiği gibi, kültürün hizmetindeki büyük eserlerdi ve öyle olmaya da devam ediyorlar. Gerçekler sürekli yadsınamaz. Yurt içinden ve dışından onbinlerce kişi tarafından ziyaret edilen ve hala da edilmeye devam edilen, binlercesi yeni yapılmış sayısız kültür eserleri de unutturulamaz. Bu kültürel eserlerden sözedilirken, sadece 20 veya 30 yıl önce yapılmış veya yeniden yapılmış olanları değil, kurtuluştan hemen sonra savaşta gördüğü hasarlar onarılarak ziyarete açılanlar da düşünülmektedir. Bunlar arasında Berlin'de bazı tiyatroların kuruluşunu ve Ulusal Müzeyi, Weimar'daki Ulusal Tiyatroyu ve Dresden'deki Zwinger'i[18] düşünüyorum. Alman Devlet Operasının yeniden kuruluşu, Alman Tiyatrosu, Salon Tiyatrosu, Gendarmenmarkt'taki Sanat Evi, Fransız Katedrali, Cumhuriyet Sarayı, Wuldheide'deki Pionierhaus, spor ve dinlenme tesisleri, Dresden'deki Semperoper[19] ile Leipzig'deki Gewandhaus'un[20] yeniden yapımı hatırlanmalıdır. Güzel Sanatlar Akademisine ait birçok küçük kültür evleri meydana getirildi, Örneğin: Otto-Nagel-Haus, Arnold-Zweig-Haus, Brecht-Haus, Ernst-Busch-Haus ve Weimar'daki bazıları gibi, Alman kültürel ve manevi yaşamına ait birçok kuruluşlar.

ADC ile FAC arasındaki ilişkilerin gelişimine denk düşen zamanda, bugün isim ve mevki sahibi olan resmi FAC şahsiyetlerinden, ADC'nin kültürevlerini inşaa

(18) Zwinger: 1711-22 yılları arasında Barok tarzı inşaa edilen görkemli yapı. İkinci Dünya Savaşı sırasında hasar görmüştü.

(19) Dresdener Semperoper: Dresden'deki bu opera, adını 19. Yüzyılda yaşamış mimar Semper Gottfried'den almaktadır.

(20) Leipzig Konser Evi

etmiş veya onarmış olma tarzından etkilendiklerini açıklayanların sayısı hiç de az değildir. O zamanlar, "bu, FAC için örnek alınması gereken bir şey" diyorlardı. Bugün bu başka türlü duyuluyor ya da hiç sözü edilmiyor. Ama ADC'nin eserleri nihayetinde bizzat kendileri konuşuyorlar.

ALMANYA'DA BUGÜNKÜ DURUM

1989 sonu ile 1990 ortası arasında cereyan eden şey, iki yıl sonra şimdi genellikle ADC'nin FAC tarafından ilhak edilmesi olarak niteleniyor. Eski ADC'de halihazırda olan bitenlerden, FAC Hükümet makamlarının tüm iddialarının aksine, ADC'nin zamanındaki önderliği değil, FAC sorumludur.

Daha 1987'de FAC'ne yaptığım ziyaret vesilesiyle, Federal Alman Hükümetinin birleşme gayretkeşliğini, başkalarının yanısıra "sosyalizmle kapitalizmin birleşmesi, ateşle suyun birleşmesi ne kadar mümkünse o kadar mümkündür" diyerek frenlemeye çalıştım. Bu söz Federal Almanya Başbakanının verdiği kabulde yaptığım konuşmanın yazılı metninde yoktu. Kendisinin başbaşa yaptığımız görüşmedeki tutumunun tamamen aksine, kabul sırasındaki ADC'ne karşı beklenmedik provakatif saldırılarını dikkate alarak, bunu söylemeyi gerekli buldum. 1989 Sonbaharından beri meydana gelen gelişme, benim, iki karşıt toplumsal düzenin birleştirilemeyeceğine ilişkin düşüncemi doğrulamıştır.

Duvar yıkıldığı zamanda beklentiler ve heyecan ne kadar da çok körüklenmişti. İşte şimdi birlik var, ama ulus ikiye parçalanmıştır. Bugüne kadar ortada hiç bir ortak yaşam ve çalışma koşulu yok; zenginle yoksul arasındaki uçurum eskisinden daha da açık hale geli-

yor. İlhaktan sonra herkes için daha iyi olacağı, hiç kimse için daha kötü olmayacağı yolundaki Büyük Almanya böbürlenmesine rağmen, tersi olmaktadır. Bu sözler gerçekte seçim yalanıydı. Federal Almanya Hükümeti ADC'nin iç işlerine alabildiğine karışmıştı.

CDU'nun başarısı halinde -uzmanlar heyetinin tahminlerine göre- 4 ile 5 milyon arasında işsiz olacağı, kiralar üç ile on kat arasında artacağı, yürürlükteki sosyal yardımların büyük bir bölümünün ortadan kaldırılacağını Başbakan Kohl'ün seçmenlere açıkça söylemiş olduğu varsayılsın. O zaman CDU için ne çıkardı acaba?

Zamanla daha açık hale geldi ki, yediemin, işletmelerin emin ellerce yönetimi değil, tersine eskiden halk mükiyetindeki işletmeleri ucuz fiyatlarla kapitalist tekellere "emin eller içinde" devreden bir halk mülkiyetini yağmalama şirketidir. Yedieminin destekçileri kendi çıkarları için özelleştiriyorlar. İşletmelerin kapatılması, sanayi yerlerinin kökten tasfiyesi ve toplu işten çıkartmalar, acımasız kâr hırsı ve politikasının sonuçlarıydılar.

Modrov hükümetince yaratılan yediemin kurumu şahsında ADC yurttaşları gerçekte kumanda ekonomisinin ne demek olduğunu yaşayarak öğreniyorlar. Yediemindeki beyler, ne yaptıklarını biliyorlar. Eskiden halk ekonomisinin esas bölümünü oluşturan büyük kombinaların dağıtılması sözkonusu olmamıştır; tersine rakiplerden kurtulmak için işletmelerin ve kombinaların tümüyle yokedilmesi sözkonusudur. Sanayi dallarının devletleştirilmesini, ekonominin devletçe düzenlenmesini sanki sosyalizm icat etmiş gibi davranmak, budalalar için uydurulmuş bir masaldır. Hiç bir ciddi kapitalist buna inanmaz. Devlet işletmeleri, ekonominin devletçe yönetilmesi, FAC'de ve bütün ka-

pitalist ülkelerde vardır. Daha II. Wilhelm zamanında Reichsbahn ve Ruhr bölgesindeki maden işletmeciliği devlete aitti.

ADC'nin halk mülkiyetindeki işletmelerinin tasfiyesi, kapitalistler için kârlı bir ticaret oldu. ADC'ne şimdi ne kadar da çok yatırım yapılması gerekir şeklinde feryat figan edilirken, tam da aynı zamanda, kapitalistlerin kazançları yükseliyordu. İşsizliğin artmasıyla, hala işte çalışanların sömürülmesini yoğunlaştırabilmeyi umut ediyorlar. Bu işsizler ücretleri düşürecekler. ADC'nin işgaliyle bir şey doğrulandıysa, o da şudur: Kapitalist kâr ekonomisinden hiç de başka bir şey olmayan piyasa ekonomisinde, işçilerin ve köylülerin büyük bir bölümü, fakat aynı zamanda fikir işçileri de bir kenara atılmaktadır. Bu gerçek, bütün sorunları bizzat kendilerinin sebep oldukları "hasta" ADC ekonomisine yüklemeye çalışanlarca da inkar edilemez.

Yıkılıp gitmiş ama belli ki yeterince hızlı kaybolmayan ADC'ne karşı bu saldırı kampanyasının arkasında ne yatıyor? Neden bütün bir SED'e, onun önderliğine ve Hükümetine çamur atılıyor? Neden parti ve devlet aygıtı ile devlet güvenlik örgütünün çalışanlarına, NVA[21] asker ve subaylarına, sınır koruma birliklerine, öğretmenlere, doktorlara, bilimadamlarına, gazeteci ve sanatçılara karşı bir cadı avı düzenlendi? Ama bu Doğu Almanya'daki sıkıntıları sadece keskinleştirdi. Yüzbinlerce aile çocuklarıyla birlikte felakete sürüklendi. Gelecek ise hiç te umut vermiyor. İşsizlik yokolmayacak. Batı'daki işsizlere Doğu'dakiler eklendi. Daha uzun süre eşit işe eşit ücret verilmeyecek. Doğu'da, Batı'da henüz geçerli olan ücretlerin %60-70 kadarı ö-

(21) NVA: Yeni Halk Ordusu

denmeye devam edecek. Bu kârı azamileştirmedir; Almanya'nın gerçek efendilerinin hisse senetilerini daha da değerlendirecektir.

İşsizlik herkes için bir trajedidir. ADC'de hiç kimse bunu bilmiyordu. Ama herhalükarda Almanya'da kapitalizm varolduğu sürece işsizlik de kadınlar, erkekler ve gençlerin yakasını bırakmayacaktır.

Burjuva demokrasisinin şimdiye kadar ilerici bir sistem olduğuna ilişkin PDS'in önde gelen bazı şahsiyetlerinin sözleri, politikasını gerici olarak niteledikleri ADC'deki "Stalinist sistemin" yıkılmasındaki yardımcı tutumlarını olduğu gibi, kendilerini de onurlandırmaz. Bunlar, "Stalinist" ADC'de hiç bir işsizlik, toplumsal güvencesizlik ve gelecek kaygısı olmamış olduğunu kasıtlı görmezden geliyorlar. İnkar etmek fayda etmez: Tıpkı bir zamanlar bolşevizme karşı mücadele bayrağı altında komünizme karşı mücadele yürütüldüğü gibi, "Stalinizme" karşı mücadele bayrağı altında da, sosyalizme karşı bir mücadele yürütüldü. Dolayısıyla bu öyle hiç de yeni bir şey değildir. Kendini mazur göstermeye çalışmak da fayda etmez: Sosyalist ADC'nin yıkılması, yoksulluğa neden oldu. Dört milyondan fazla işsizin ailelerinin dertleri, düşünüp taşınmak için yeterli bir nedendir.

SED/PDS Olağanüstü Parti Kongresinin kapanış konuşmasında, SED önderliğini karalayan ve bu parti kongresinin en önemli sonucunun Stalinizmin ortadan kaldırılması olduğunu açıklayan bir Gysi'nin de bunu düşünmesi gerekirdi.I.C.40 Bugün çağdaş, gerçek komünistleri "Stalinist" olarak damgalamak modadır. Ama "Stalinist" Dimitrov, gerçeği ortaya koymak için yürütülen mücadelede dünya kamuoyunun alkışları altında bolşevik avcısı Göring'i yenilgiye uğrattı. Bu, Rein ve Ruhr'da, Essen, Dortmund, Oberhausen, Mo-

ers, Düsseldorf ve başka yerlerde Hitler barbarlığına karşı mücadele eden direniş savaşçısı bizleri coşturdu.

Reichstag yangını yalanı gibi, "Stalinist ADC" üzerine yalanlar da bir gün iflas edecektir. ADC halkının başına hemen hemen gece karanlığında getirilen bu trajedinin asıl nedenleri, gün ışığına çıkacaktır. Bazı "yenilikçiler"in, SED önderliği Sovyet önderliğinin Perestroikasını benimseseydi, ADC yaşamaya devam ederdi şekilindeki varsayımları, bizzat SB'nin kendisinin Perestroika politikası dolayısıyla batmış olması acı gerçeğiyle bu arada çürütüldü. Daha 1988'de farkına varılabileceği gibi, Perestroika ve Glasnost, Sovetler Birliği'ni dağılmaya ve dolayısıyla sosyalizmin ortadan kaldırılmasına götürdü.

ADC'nin FAC'ne ilhakının anayasanın 23 maddesine göre sadece ADC'deki halk ekonomisini bitirmekle kalmayacağı, aynı zamanda kapitalizme geri dönüş demek olduğunu önceden görmek o kadar zormuydu? Burada kim kimi yalanla kandırdı? Onyıllardır bu tehlikeye karşı uyarıda bulunanlar mı, yoksa bu acı sonucu hedeflemiş olanlar mı?

Evet, oyuna getirilmiş yurttaşların büyük çoğunluğu kabul etmek istese de istemese de, bugün çok açıkça saptamak gerekir: 1989/90'ın yenilikçileri, kendileri isteseler de istemeseler de, nesnel olarak karşıdevrimin yardakçısı oldular. Kim ki bundan rahatsızlık duyuyor, kendisiyle hesaplaşmalıdır.I.C.41

Halk, işçi ve köylülerin devletinin temellerini yıkma işinde aktif olarak katılanlarca yalan dolanla aldatılmıştır.

Halk ekonomimizin güçlü ve zayıf yanları FAC'de çok iyi biliniyordu. ADC ve FAC arasındaki ticari ilişkilerin başından beri, bu ilişkiler FAC tarafından bir çok kez aniden kesildi, en azından oldukça engellendi.

FAC, ADC'nin öteki Batılı devletlerle ekonomik ilişkilerini de engelledi. Yoksa Hallstein Doktrini unutturulmak mı isteniyor? ADC'nin dış ticaretinin %70'nin SB ve diğer sosyalist ülkelerle çok güçlü bir şekilde gelişmiş olduğu ve bu ticaretin ortadan kalkması halinde ADC ekonomisinin çökmek zorunda kalacağı biliniyordu. Sadece SB ile ticaret hacmi - ki bunun % 60 -70 kadarı belli dallardaydı- 1988 yılında 66,4 milyar mark değerindeydi. ADC'nin SB'ne hiç bir borcu yoktu. Ama SB'nin ADC'ne 1990'da daha geri ödemesi gereken miktar 27 milyar mark tutarındaydı.

Şimdi öyle görünüyor ki, FAC'nin eski SB Cumhuriyetleri ile böylesine kapsamlı bir dış ticaret geliştirmesi oldukça zor olacaktır. Örneğin Ammendorf raporuna göre, Rusya, bir demiryolu vagonu için daha önce ADC'ne ödediğinin beş misli ödemek zorundadır. Bu faktörler hemen hemen bütün sanayi dallarında etkisini gösterecektir.Kohl ve Waigel ile çeşitli basın-yayın kuruluşlarındaki beş paralık adamların ADC ekonomisinin "bitkinliği" üzerine safsataları, ADC'nin FAC ile yıllık ticaret hacminin 15 milyar Batı Alman markı olduğu gerçeği tarafından da çürütülmektedir.Buna ayrıca sosyalist ülkelerle yapılan dış ticaret cirosu da eklenmektedir. İşte bazı olgular:

	1970'de	1988'de
SB	15,4 milyar	66,4 milyar
Polonya	2,4 milyar	12,2 milyar
Çekoslovakya	3,7 milyar	14,6 milyar
Macaristan	2,0 milyar	9,9 milyar

Bunlara ilaveten kapitalist ülkelerle ve üçüncü dünya ülkeleriyle yapılan ticareti de ekleyince, böylesine

kapsamlı bir ticaret hacmi, ancak sanayisi ve tarımı sözkonusu ürün arzına sahip sağlıklı bir halk ekonomisi temelinde gerçekleşebilmiştir. Petrokimya alanında ADC modern tesislere sahipti. Bu tesisler, FAC, Finlandiya, Avusturya, Fransa ve Japon firmaları tarafından anahtar teslimi yapıldı. Eisenhütenstadt'daki çelik işleme fabrikası, Avrupa'dakilerin en moderniydi. Schwedt'deki petrol arıtımı %70 düzeyindeydi. ADC potasyum ve linyit kömürü dışında önemli bir hammadde kaynağına sahip olmadığı için dışardan ithal etmek zorundaydı. Gıda maddelerini ise son on yıl için bizzat kendi tarımımızdan sağladık ve bu süre içinde et, yağ ve patates ihraç ettik. Öyleyse emekçilerin gerçekleştirdiği bu başarıların gözden düşürülmesi ne demek oluyor? Ancak onların yaratıcı çabasıyla ve bu ülkede gelişmiş manevi potaansiyelle yaşam koşulları iyileştirilebilmişti.

ADC, sosyalist ülkeler içinde en yüksek yaşam standartına sahipti. FAC'nin iletişim araçlarınca sadece harap evlerin resimleri gösterilse de, ADC'nin son 20 yılı içinde 3 milyon 700 bin konutun yeni yapıldığı ve modernleştirildiği ve bir bu kadar sayıdaki ailenin insanca yaşanabilir konuta kavuşmuş olduğu gerçeği ortadadır. Sadece Berlin'de yılda 30.000, Karl-Marx-Stadt'da 26.000 ve Dresden bölgesinde 22.000 konut yeni yapıldı ya da modernleştirildi. 1949'da kişi başına düşen konut alanı 12 metre kare iken, bu miktar 27 metre kareye çıkarıldı. Bu çabaların yanısıra, çok sayıdaki konutun bakım ve korunması ise bu sayılara yansımaz.

Ulaşmak istediklerimizin hepsini gerçekleştirememiş olsak bile, bu, "kötü yönetim" sloganıyla milyonlarca insanın yaşamsal başarılarının tarihten silinmesini haklı göstermez. Alman emperyalizmi tarafından çıkarılan İkinci Dünya Savaşı sonunda, özellikle atılan

bombalarla eski ADC toprakları üzerindeki tüm sanayinin %40'nın ve tüm enerji işletmelerinin %70'nin yerle bir edildiğinin belki yeniden hatırlanması gerekir.

Çevre korumasını ilgilendiren şeye gelince, özellikle yerleşimin yoğun olduğu bölgelerdeki kimya sanayinde yeterli aracın olmaması ciddi rahatsızlıklara yol açmıştır. Ekonomik gelişimin doğru bir değerlendirmesini yapmak için, ADC'nin bütün Almanya için savaş tazminatlarının yükünü taşımış olduğu olgusu da dahil bütün faktörleri gözönüne almak gerekir.

Şimdi bazı kimseler, bizim kendi imkanlarımızın üzerinde yaşadığımız eleştirisini yapıyorlar. İhracat ve ithalat uzun zamandır gerçekte eşit değildi. Fakat bunu tam olarak bilmesi gereken insanlar, örneğin, hammadde fiyatlarının yükselmesi bağlamındaki sorunları çözmek için imkanlarımız üzerinde ihracat yaptığımızı yazmayı unutuyorlar. Öyle ki petrol fiyatlarındaki aşırı yükselmeden sonra, ton başına o zamana kadarki 14 Ruble yerine 172 Ruble ödenmek zorundaydı. 1975-1985 yıllarında petrol ve doğal gazdaki fiyat yükselmesi dolayısıyla ortaya çıkan 145 milyar marklık ek maliyeti, mamul madde vererek ödemek zorunda kaldık. Ekonomi ve sosyal politikamızın daha bir çok olguları hesaba katılmalıdır. FAC ile karşılaştırıldığında oldukça güçlüklerle dolu başlangıç yıllarına rağmen, her şeyi değilse de, bir çok şeyi başardık. ADC yurttaşları, ilerici bir toplumu kuracak konumda olduklarını göstermişlerdir.

Almanya'daki gelişme, toplumsal sorunun, önceden olduğu gibi şimdi de toplumsal çatışmaların ana konusu olmaya devam ettiğini gösteriyor. İlhaktan bu yana geçen yıllar bunu doğruluyor. "Ben"e dayalı kapitalist toplumun özünde hiç bir şey değişmedi;

"Biz"e dayalı ADC toplumuna ait bir sürü şey ise her gün biraz daha çok özlenmektedir. Övgüyle sözedilen yeni özgürlük, her türlü güvenlikten yoksundur. Esenlik ve güvenliğin artık sözü bile olamaz. Hoyerswerda, Rostock-Lichtenhagen, Mölln ve Solingen[22] bir uyarı olmanın çok ötesinde şeylerdir. Birden patlayan yasadışı eylemler her şeyi güvensiz hale getiriyor. Yaşam daha zorlaştı. Varolup olmama korkusuyla geri çekilme, ADC yurttaşlarının hiç bilmediği bir şeydi.

ADC yurttaşlarına yabancı olan kitlesel işsizlik, 1930'ların ekonomik krizinde bile görülmemiş bir çapta hüküm sürüyor. Altı milyon fiili işsiz: Kapitalizm, Almanya'da bugün kendisini işte bu yüzle sunuyor. Bugün bazıları, "dönüşüm" şarkıları söylendiği zaman bu akibeti düşünmemiş olduklarını kendilerine itiraf etmeleri gerekir. "Hiç kimse için daha kötü olmayacak!": "Bütün Almanya'nın Başbakanı"nın bu sözleri hala çoğu insanın kulaklarında çınlıyor. Sözler yerini bulmadı. Milyonlarca insan için tam tersi oldu. Bugün sormak gerekmez mi: ADC'de insanlara iş ve ekmek, ucuz konut, herkese eğitim ve öğrenimi garanti etmek nasıl mümkün oldu?

ADC'de 9,5 milyon iş yeri vardı. Sanayisizleştirmeyle şimdi bunun yarısı ortadan kaldırıldı. Büyük kapitalistlerin kesesine oluk oluk akan kârın kurbanı oldular. Bu barbarlığın bir sonucu olarak, bir sürü insan yoksulluğa itildi. Çoğu durumda ana ve babalar işsiz kaldılar. Bir zamanlar tersanelerde, makine ve otomobil sanayinde, tekstil sanayinde, çelik sanayinde, metal işleme sanayinde, potasyum işletmelerinde, elektronik sanayinde, bilimsel gereçler üretiminde ve

(22) Neo-nazilerin sığınmacılara ve yabancı işçilere saldırdıkları ve ölümlere neden olan olayların geçtiği yerler.

halkeğitiminde canspiperane çalışmış olan insanların şimdi başına gelenlerden sayısız örnekler verilebilir. Daha 1988'de Ostsee ilçesinde 3,4 milyon ve başka bölgelerde daha milyonlarca tatil yapıp dinlenebilen insanı, işletmelerin dinlenme tesislerinde ve çocuklar için kurulmuş dinlenme yerlerinde, Werbellinsee'deki Çocuk Cumhuriyetinde, "Ernst-Thelmann" çocuk parkında ve başka tesislerde koşup oynayan çocukları ya da işçi semti Friedrichshain'daki dinlenme ve eğlence merkezinde dinlenen Berlinlileri bir hatırlamak gerekir.

Bugün birçokları bizzat kendi deneyimleriyle, "Ben"e, Batı Alman Markına, her zaman ve yeniden paraya dayalı toplumun, ADC profesörleri ve politikacılarının eskiden onun hakkında söylediklerinden çok daha kötü olduğunu biliyorlar. Doğaldır ki, profesörler ve politikacılar, sömürü toplumunun Alman topraklarının bütününde yeniden kurulacağını kestiremez ve onun sonucu ortaya çıkacak manzarayı çizemezlerdi; sanayi ve tarımdaki eski mülkiyet ilişkilerinin yeniden kurulacağını tahmin edemezlerdi. 800 milyon ile bir milyar mark arasında yatırım sermayesi olan bir işletmenin bir Batı Alman Markına satılacağı kimin aklına gelirdi? "Serbest" piyasa ekonomisi her alanda kendini ortaya koyuyuyor. 40 Yıldan fazla bir zamanda elde edilen toplumsal kazanımlar ortadan kalkmak zorundadır.

ADC'de varolan şey, temel insan haklarını sadece kağıt üzerinde değil, yaşamda gerçekeştirmekle görevli bir topluma uygundu.

Bununla birlikte, ADC'ni yeniden geri getirmeyi görev olarak ortaya koymak bugün gerçekçi olmaz. Gerçekçi olan, büyük Almanya'da ADC'den mümkün olduğunda fazla şeyi korumayı, büyük Almanya'ya

mümkün olduğunca fazla toplumsal haklar getirmeyi hedef olarak koymaktır. Şimdi yaşama ilişkin sorunlar, yeni yaşam koşulları altında çözülmelidir. Büyük ve zengin Almanya büyük bir potansiyele sahiptir. Bugün bir çok kapitalist ülke gibi Almanya da krizle sarsılıyor. Çalışanların haklarını korumak ve geliştirmek için aktif müdahalede bulunmamak, mücadele etmemek sözkonusu olamaz. Her şeyden önce bu mücadele, Solingen'den Auschwitz'e giden yolu engellemek için geçerlidir.

SON SÖZ

Ekolojik olarak çoktan zedelenmiş yeryüzünün her bir köşesinde insanlar, ikibinli yıllarda kendilerini neyin beklediğini soruyor. Bu soruya muhtemelen hiç kimse kesin bir yanıt veremez. Ama bazı temel gerçekleri çekinmeden dile getirmek gerekir: Dünya, şimdi olduğu gibi kalmayacak. Şimdi sol teorisyen ve politikacıların, içerik olarak netçe tanımlanmış Marksist teorinin sınıflar mücadelesi ve öteki kavramlarını kullanmak ile bunların yerine kapitalizmin sözde bilimsel kocakarı laflarını geçirmek arasında gösterdikleri tereddütten bağımsız olarak, iktidardakilerle ezilenler arasında bugün varolan çelişkiler ve dolayısıyla sınıflar arasındaki mücadele de keskinleşecektir.

Karl Marx ve Friedrich Engels adlarını, bilimsel sosyalizmin kurucularının adlarını silmek için boşuna çaba harcanıyor.

İstense de istenmese de, Friedrich Engels'in "Ailenin, Özel Mülkiyetin ve Devletin Kökeni" kitabında açıkladığı ve Marx'ın tüm eserlerinde bilmsel olarak temellendirdiği yasaların her biri kapitalist dünyada işlemeye devam ediyor. Bugün böbürlenmeye dönen galiplerin kendilerine güvenleri zayıflayacak. Kapitalist Almanya, ADC'ni midesinde hazmetmek için daha uzun yıllar uğraşacak. ADC yurttaşlarının, Batı Alman milyonerleri, tekelleri ve junkerleri olmaksızın edin-

dikleri bizzat kendi yaşam deneyimleri var.

FAC'nin, ADC'ni yuttuktan sonra, dünyada daha büyük bir sorumluluk üstlenmekten ne anladığını, gittikçe daha açık bir biçimde gösterdiği kesin. Hegemonya arzusunun sadece Almanya için değil, tersine bütün dünya için bir sürü bilinmeyenler ve tehlikeleler içerdiğine kuşku yok. Fakat insan kendi gücünü olduğundan fazla görebilir. Avrupa'daki gelişme hangi çelişkileri beraberinde getirecek? Örneğin Fransa hangi rolü oynayacak? Grand Nation[23] kendisinin Almanya tarafından sarılıp sarmalanmasına izin verecek mi? ABD de en uç noktasına varan dünya egemenliği arzusuyla barışı tehdit ediyor. Fakat gösterişli Amerikan jandarmalığı da dünyayı düzene sokamayacak. Çözüm bekleyen ulusal ve toplumsal sorunlar ve çatışmalar, ABD'deki egemenlere rahat vermeyecektir.

Emperyalist Almanya "önderlik ortağı"yla ittifakında hangi rolü oynamak istiyor ve oyanayacak? Dünyanın çeşitli bölgelerine dikkatle bakılırsa, "hangi çıkış yolu bulunacak?" sorusu ortaya geliyor. Arap dünyasının çok yönlü ve çelişkilerle dolu gelişimi; Latin Amerika'nın bugünü ve yarını ne getirecek? Sürekli olarak ABD'nin arka bahçesi olarak kalmak isteyecek mi? Afrika kıtasında durum nasıl olacak? Japonya hangi rolü oynayacak? Oder Nehri ile Atlantik Okyanusu arasındaki bölgede gelişmeler neler getirecek? Eski SSCB'deki ya da Avrupa'nın öteki eski sosyalist ülkelerindeki gelişme ne olacak? Buralarda yaşayan halklar, yoksulluğa sürüklenmelerine seyirci mi kalacaklar?

Kapitalizmin bir çözümü zorlayan muazzam bir çelişkiler yumağı içinde bocaladığını söylemek, bir a-

(23) Fransa

bartma olmasa gerekir. "Pazar her şeyi yerli yerine koyacaktır" şeklindeki ancak çocukların inanacağı laflarla, insanlığın hiç biri sorunu çözülemez; bu nedenle yeni toplumsal koşulları mücadeleyle elde edecek ve kuracak kaçınılmaz yeni toplumsal güçler sahneye çıkacaktır. Ya kapitalizm insanlığı uçuruma sürükleyecektir ya da insanlık kapitalizmin üstesinden gelecektir. İkincisi daha muhtemel ve gerçekçidir; çünkü halklar yaşamak istiyorlar.

Bütün güçlüklere ve tehlikelere rağmen, şu andaki karanlık duruma rağmen, umutluyum ve öyle de kalacağım: Gelecek sosyalizmindir.

Almanya Demokratik Cumhuriyeti Devlet Başkanı ve Almanya Sosyalist Birlik Partisi Genel Sekreteri Erich Honecker, ölümünden kısa bir süre önce Berlin'deki Moabit Hapishanesinde yazdığı bu notlarda, genel olarak sosyalist blokun ve özel olarak da ADC'nin yıkılışını değerlendiriyor. Sözkonusu olanın dünya çapında bir sınıflar savaşı olduğunu belirten ve bu notları tarihin analizini ciddiye alanlar için yazdığını vurgulayan Honecker, "Hiç kimse bu satırlarda kapitalist sömürü toplumuna ve onun ideolojisine ve ahlakına hak veren tek bir kelime bulamayacaktır" diyor ve son sözlerini söylüyor:

"Ya kapitalizm insanlığı uçuruma sürükleyecektir, ya da insanlık kapitalizmin üstesinden gelecektir. İkincisi daha muhtemel ve gerçekçidir; çünkü halklar yaşamak istiyorlar.

Bütün güçlüklere ve tehlikelere rağmen, şu andaki karanlık duruma rağmen umutluyum ve öyle de kalacağım: Gelecek sosyalizmindir."